

p. zn.: 6324/2021/VOP/TK
Č. j.: KVOP-48556/2022

Analýza spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

Výzkumná zpráva 2022

Obsah

Analýza spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu	1
Obsah.....	2
Poslání ochránce.....	3
Slovník užitých pojmů.....	4
Seznam použitých zkratk	5
Úvodní slovo	6
Shrnutí	8
Analýza spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu	10
1. Přehled spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu	10
2. Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů z evidence krajských úřadů	11
3. Párování	16
3.1 Nezdařená párování.....	25
4. První soudní rozhodnutí od svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	30
5. Poslední soudní rozhodnutí od svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	35
6. Kontakty dětí s biologickou rodinou	39
7. Zvláště zranitelné skupiny dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu	46
7.1 Romské děti	46
7.2 Děti jiné národnosti nebo státní příslušnosti.....	49
7.3 Děti s postižením	50

Poslání ochránce

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonným či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů a dalších institucí. Tehdy má právo nahlížet do úředních či soudních spisů, žádat úřady o vysvětlení a může bez ohlášení provádět místní šetření. Shledá-li pochybení úřadu a nepodaří se mu dosáhnout nápravy, může informovat nadřízený úřad či veřejnost.

Od roku 2006 ochránce plní úkoly národního preventivního mechanismu podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení, v nichž se nacházejí osoby omezené na svobodu, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením. Svá zjištění a doporučení ochránce zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a na jejich základě formuluje standardy zacházení. Návrhy na zlepšení zjištěného stavu a odstranění případného špatného zacházení ochránce směřuje jak k samotným zařízením a jejich zřizovatelům, tak k ústředním orgánům státní správy.

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí národního orgánu pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací (equality body). Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám

souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

Počínaje lednem 2018 zastává ochránce také funkci monitorovacího orgánu pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a pomáhá také cizincům-občanům Evropské unie, kteří žijí nebo pracují v České republice. Poskytuje jim informace o jejich právech a pomoc při podezření na diskriminaci z důvodu státní příslušnosti.

Ke zvláštním oprávněním ochránce patří právo podávat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení podzákonných právních předpisů, právo vedlejšího účastenství před Ústavním soudem v řízení o zrušení zákona či jeho části, právo podat správní žalobu k ochraně veřejného zájmu či návrh na zahájení kárného řízení s předsedou či místopředsedou soudu. Ochránce také může příslušnému úřadu doporučit vydání, změnu či zrušení právního nebo vnitřního předpisu. Doporučení ke změně zákona podává vládě.

Ochránce je nezávislý a nestranný, z výkonu své funkce je odpovědný Poslanecké sněmovně, která ho zvolila. Má jednoho voleného zástupce, kterého může pověřit výkonem části své působnosti. Se svými poznatky ochránce průběžně seznamuje veřejnost prostřednictvím médií, internetu, sociálních sítí, odborných seminářů, kulatých stolů a konferencí. Nejdůležitější zjištění a doporučení shrnuje zpráva o činnosti veřejného ochránce práv předkládaná každoročně Poslanecké sněmovně.

Slovník užitých pojmů

Osvojení – z hlediska práva mezi dítětem a osvojitelem vzniká takový vztah jako mezi biologickým rodičem a dítětem. Naopak právní vztah dítěte s jeho biologickým rodičem zaniká. Osvojitel se stává právním zástupcem dítěte a přebírá rodičovskou odpovědnost biologického rodiče.

Párování – jedna z fází zprostředkování, při níž odpovědné subjekty vybírají pro dítě nevhodnějšího žadatele o pěstounskou péči nebo osvojení.

Pěstounská péče – forma náhradní rodinné péče, při níž pěstoun osobně pečuje o dítě. Pěstoun má při ní povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztahy dítěte s rodiči, příbuznými a dalšími osobami blízkými. Pěstoun nepřebírá rodičovskou odpovědnost. Pěstounská péče je subsidiární k péči v původní rodině, ale má přednost před ústavní výchovou. Zaniká nejpozději zletilostí.

Pěstounská péče na přechodnou dobu – dočasné řešení (max. doba trvání je zpravidla jeden rok), které má zajistit osobní péči o dítě v rodinném prostředí přechodného pěstouna. Během trvání pěstounské péče na přechodnou dobu hledají odpovědné subjekty (soud, krajský úřad a obecní úřad obce s rozšířenou působností) další vhodné řešení situace dítěte (např. sanace rodiny a návrat dítěte do péče biologických rodičů, pěstounská péče, osvojení atd.).

Péče jiné osoby – forma náhradní rodinné péče, při níž soud svěřuje dítě do péče pečující osoby v případech, kdy o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Tato péče má přednost před péčí ústavní. Rozdílů oproti pěstounské péči spočívají zejména v jejím financování, hrazení výživného a vymezení práv a povinností. Svěření do péče jiné osoby se nezprostředkovává, předpokládá se zejména péče příbuzné či dítěti blízké osoby, i když není vyloučena ani péče jiné osoby.

Ústavní výchova – forma náhradní péče, která má být krajním řešením situace dítěte. Soud by měl před nařízením ústavní výchovy vždy zvažovat, zda není pro dítě možná a vhodná jiná forma péče.

Zprostředkování – několikafázový proces, při němž dochází k zajištění pěstounské péče či osvojení dítěte. Jsou do něj zapojeny jak krajské úřady, tak obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Oznámení o vhodnosti – písemné oznámení krajského úřadu žadateli o tom, že jej krajský úřad vybral jako vhodného budoucího osvojitele nebo pěstouna pro konkrétní dítě. Na jeho základě má tento žadatel možnost dítě navštívit a osobně se s ním seznámit. Taktéž musí obsahovat informaci, že do 30 dnů od převzetí daného oznámení je třeba ze strany žadatele podat k soudu návrh na svěření dítěte do péče.

Seznam použitých zkratek

DD – dětský domov

DDŠ – dětský domov se školou

DOZP – domov pro osoby se zdravotním postižením

DÚ – diagnostický ústav

OÚ ORP – obecní úřad obce s rozšířenou působností

OSPOD – orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

VÚ – výchovný ústav

ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Úvodní slovo

Opakovaně se při řešení individuálních stížností¹ setkáváme s nejednotným přístupem krajských úřadů České republiky (dále jen „krajský úřad“) při vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu (dále jen „PPPD“). Rozhodli jsme se proto zahájit šetření z vlastní iniciativy² a prostřednictvím výzkumu postup krajských úřadů i obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (dále také „OÚ ORP“) blíže prozkoumat.

V první části výzkumu moje zástupkyně vyhodnotila dotazníkové šetření, které probíhalo od května do srpna 2020. V jeho rámci jsme se ptali krajských úřadů a OÚ ORP na konkrétní otázky týkající se jejich přístupu k vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti v PPPD. Na podzim 2021 moje zástupkyně vydala zprávu o šetření spolu s doporučeními³ pro Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) jako orgán, který má OÚ ORP a krajské úřady metodicky vést v této oblasti. MPSV její doporučení přijalo a chystá kroky k jejich naplnění. S výzkumnou zprávou, která podrobně popisuje výsledky dotazníkového šetření, zástupkyně seznámila i krajské úřady.⁴

Cílem druhé části výzkumu bylo zmapovat postup krajských úřadů při vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu. Rovněž bylo záměrem zmapovat trajektorie zvláště zranitelných skupin dětí (jako jsou romské děti, děti jiné národnosti / státní příslušnosti, děti s postižením, anebo sourozenecké skupiny dětí) v procesu vyhledávání vhodných žadatelů o osvojení či obecnou pěstounskou péči pro tyto děti.⁵

Druhá část výzkumu spočívá v kvantitativní obsahové analýze spisové dokumentace dětí svěřených do pěstounské péče na přechodnou dobu. Spisy dětí analyzovali pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „pracovníci Kanceláře“) během místních šetření na jednotlivých krajských úřadech. Celkem analyzovali 726 spisů dětí v PPPD, jednalo se o spisy dětí, které se nacházely v PPPD v roce 2020 do začátku sběru dat. Sběr dat byl zahájen 28. 4. 2021 a skončil 5. 10. 2021. Přihlíželi pouze k úkonům učiněným do 28. 4. 2021

1 Podle ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle ustanovení § 9 ve spojení s ustanovením § 14 zákona o veřejném ochránci práv.

3 Zpráva zástupkyně veřejného ochránce práv o šetření z vlastní iniciativy a doporučení ve věci vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti v pěstounské péči na přechodnou dobu ze dne 21. 9. 2021, sp. zn. 2226/2020/VOP/TK, dostupná na: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9872>.

4 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. Veřejný ochránce práv. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounské_peci.pdf.

⁵ Doporučení jsou realizována prostřednictvím projektu Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu LP-PDP3-001. Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného z Norských fondů 2014-2021 prostřednictvím Ministerstva financí ČR.

včetně. Shromážděná data jsme následně podrobili obsahové analýze (výzkumná metoda pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis obsahu).⁶

⁶ SCHERER, Helmut. 2004. Úvod do metody obsahové analýzy. In: SCHULZ, Winfried, ed. Analýza obsahu mediálních sdělení. Ed. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2004, s. 29–50.

Shrnutí

Krajské úřady se při vedení spisů dětí v přechodné pěstounské péči dopouštěly nedostatků. Chyběly v nich důležité údaje a dokumenty, zejména záznamy o mezikrajové spolupráci (například oslovování jiných krajských úřadů se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o osvojení či obecnou pěstounskou péči), oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem nebo soudní rozhodnutí, na jehož základě bylo dítě vyřazeno z evidence krajského úřadu pro účely zprostředkování pěstounské péče a osvojení.

Krajské úřady často poprvé oslovily jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o osvojení či obecnou pěstounskou péči až po poměrně dlouhé době od svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. S výjimkou Plzeňského a Pardubického kraje všechny krajské úřady oslovily alespoň v jednom případě jiné krajské úřady po devíti a více měsících. Ústecký kraj oslovil jiný krajský úřad po devíti a více měsících celkem v 15 případech, z čehož šestkrát dokonce déle než po roce. Rovněž Liberecký a Jihomoravský kraj ve vyšším počtu případů (8 případů) oslovovaly jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů až po poměrně dlouhé době.

U významné části dětí v PPPD, u kterých docházelo k párování, došlo k oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem po déle než polovině běžného trvání pěstounské péče na přechodnou dobu. Ve čtvrtině všech případů (25 %) k oznámení o vhodnosti došlo dokonce déle než po devíti měsících. Z toho téměř v desetině případů (9 %) proběhlo oznámení o vhodnosti déle než po roce od svěření dítěte do PPPD, což znamená, že PPPD musela být opakována. Nejvíce spisů, kde došlo k oznámení o vhodnosti až po devíti a více měsících, se nacházelo v Kraji Vysočina (33 %) a v Jihomoravském kraji (31 %). V obou krajích se jednalo přibližně o třetinu z celkového počtu spisů v daném kraji.

Párování se zdařilo přibližně u poloviny (50 %) všech dětí, které se ve sledovaném období nacházely v PPPD. Téměř ve čtvrtině případů (23 %) párování nebylo zahájeno ve sledovaném období, což bylo nejčastěji způsobeno tím, že šlo o čerstvé spisy (tedy spisy dětí, jež byly do PPPD svěřeny v posledních několika měsících před koncem sledovaného období). Ve více než v sedmině případů se párování nezdařilo (14 %). A ve více než desetině případů (13 %) párování nebylo zprostředkováno. V těchto případech dítě sice odešlo z PPPD do péče jiné osoby než rodiče, ale bez zprostředkování krajským úřadem.

Děti v pěstounské péči na přechodnou dobu, u kterých se nezdařilo párování, často patřily mezi zvláště zranitelné skupiny dětí. Nejčastěji šlo o romské děti (19 %; 11 z 56), děti s postižením (16 %; 9 z 56) a děti jiné národnosti / státní příslušnosti (14 %; 8 z 56).

Krajské úřady velmi často nevyvíjely potřebnou aktivitu při dalším vyhledávání vhodných žadatelů o osvojení či obecnou pěstounskou péči u dětí v PPPD, u kterých se nezdařilo párování. Krajské úřady podruhé neoslovily jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů téměř v polovině případů, kdy od nezdařeného párování uplynulo více než tři měsíce (47 %; 16 z 34). Z toho však byla v pěti případech důvodem nezdařeného párování snaha o sanaci rodiny. Krajské úřady oslovily opakovaně jiné krajské úřady pouze v necelé třetině uvedených případů (29 %; 10 z 34). Nejméně často oslovoval opakovaně

krajské úřady Královéhradecký kraj. Ten neoslovil jiné krajské úřady ani v jednom případě z celkových pěti spisů, kde se nezdařilo spárování a zároveň šlo o spisy starší než tři měsíce.

Poslední soudní rozhodnutí představovalo nejčastěji rozhodnutí o svěření do pěstounské péče na přechodnou dobu. Jednalo se téměř o třetinu z celkového počtu (31 %; 235 ze 752). Bylo to dáno tím, že šlo o nové spisy, u kterých dosud soudy nevydaly další rozhodnutí nebo šlo o opakování PPPD po roce od původního rozhodnutí o PPPD. Následovala rozhodnutí o svěření do pěstounské péče, která představovala více než čtvrtinu z celkového počtu (27 %; 203 ze 752). Dále soudy přibližně v šestině spisů rozhodly o předání do péče budoucích osvojitelů (15 %; 110 ze 752). O návratu do péče biologických rodičů soudy rozhodly v 51 případech (7 %).

Ve sledovaném období řada dětí v přechodné pěstounské péči stále směřovala do ústavní výchovy. U celkem 15 dětí soudy rozhodly o nařízení ústavní výchovy. Nejčastěji šlo o děti v Královéhradeckém kraji (4 z 15), Moravskoslezském kraji (3 z 15), Zlínském kraji (3 z 15) a v hlavním městě Praze (3 z 15). Účelem přechodné pěstounské péče však je, aby se během jejího trvání vytvořily podmínky pro svěření dítěte primárně do péče rodinné (ať již do péče biologické či náhradní rodiny), nikoliv ústavní.

Významná část dětí v PPPD, o které již ani jeden z rodičů nejeví zájem, směřovala do jiných forem péče než k osvojení. Více než třetina daných dětí (35 %; 144 ze 416) směřovala do obecné pěstounské péče.

Některé krajské úřady se nesnažily umístit děti v PPPD pohromadě alespoň s jedním ze sourozenců. Více než tři čtvrtiny dětí v PPPD (78 %; 588 ze 752) měly ve sledovaném období alespoň jednoho sourozence. V přepočtu na absolutní čísla se nejméně dařilo umístit dítě k sourozenci v Moravskoslezském kraji, kde se více než polovinu dětí (61 dětí ze 115) nepodařilo umístit ani s jedním ze sourozenců. V poměrovém vyjádření však vychází hůře Plzeňský kraj, kterému se u 12 dětí nepodařilo, aby zůstaly pohromadě, což tvoří naprostou většinu z celkového počtu dětí v PPPD se sourozenci v kraji (92 %; 1 ze 13).

Romské děti jsou neúměrně často zastoupeny v pěstounské péči na přechodnou dobu, a stejně tak neúměrně často směřují z PPPD do ústavní výchovy. Romské děti představují více než čtvrtinu všech dětí v PPPD (26 %). Do ústavní výchovy ve sledovaném období směřovalo z PPPD celkem 19 dětí, z čehož téměř třetinu (32 %; 6 z 19) představovaly právě romské děti.

Obsahová analýza spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

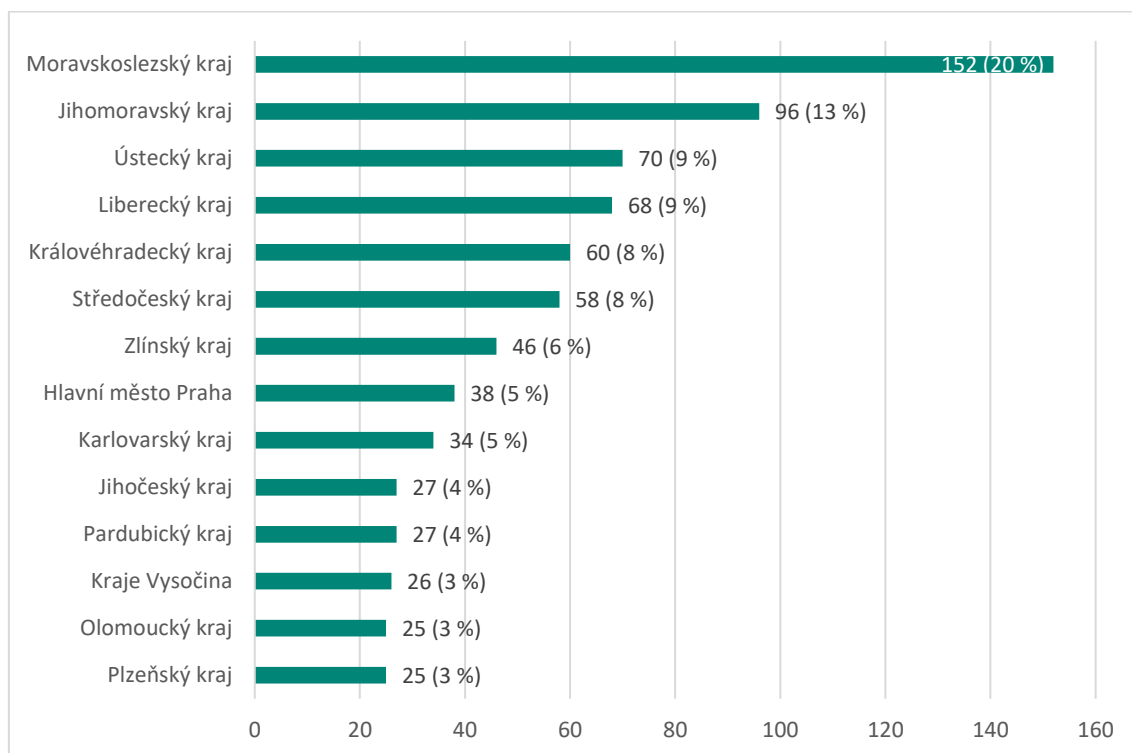
Následující analýza navazuje na výzkum z roku 2021 zaměřený na postup krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu, a nepředpokládá se jejich návrat zpět do rodiny.⁷ Struktura analýzy zahrnuje úvodní přehled spisů dětí v PPPD (kap. 1), samotné vyhledávání vhodných žadatelů o pěstounskou péči a osvojení z evidence jiných krajských úřadů (kap. 2), dále blíže popisuje jednu ze stěžejních fází zprostředkování PPPD – párování (kap. 3) a další vývoj procesu zprostředkování až po poslední soudní rozhodnutí. Zabývali jsme se také zachováním kontaktů dětí svěřených do obecné pěstounské péče s rodinou (kap. 6). V závěrečné části analýzy se věnujeme vyhledávání vhodných žadatelů o pěstounskou péči a osvojení pro zvláště zranitelné skupiny dětí, mezi které řadíme romské děti, děti jiné národnosti / státní příslušnosti a děti s postižením (kap. 7).

1. Přehled spisů dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

Situace v jednotlivých krajích se značně liší, proto na úvod předkládáme počet spisů, které jsme analyzovali dle krajů (graf 1). Uvedené údaje se mohou v drobných detailech lišit od počtu spisů, které krajské úřady pro dané období samy evidují. Rozdíl může být způsoben několika faktory. Jednak tím, že krajské úřady v několika případech evidovaly sourozence v rámci jednoho spisu, zatímco pro nás jednotku analýzy představovaly samotné děti. Dále tím, že několik spisů jsme vyřadili zejména proto, že ve spisu chyběla většina sledovaných údajů nebo spisy nespádaly do námi vymezeného období. Analyzovali jsme spisy dětí, které se nacházely v PPPD v roce 2020 a přihlíželi jsme k úkonům učiněným do 28. 4. 2021.

Zdaleka nejvíce dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu se ve sledovaném období nacházelo v Moravskoslezském kraji – celkem 152 dětí, pětina z celkového počtu (20 %). Více než desetina všech dětí v PPPD se nacházela v Jihomoravském kraji (13 %) a přibližně desetina v Ústeckém kraji (9 %) a v Libereckém kraji (9 %). Naopak nejméně dětí v PPPD se nacházelo v Jihočeském kraji (4 %), Pardubickém kraji (4 %), Kraji Vysočina (3%), Olomouckém kraji (3 %) a Plzeňském kraji (3 %).

7 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounské_peci.pdf.

Graf 1 – Počet analyzovaných spisů dětí v PPPD v roce 2020 dle krajů (N=752)

2. Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů z evidence krajských úřadů

Z analýzy spisů jednotlivých krajských úřadů vyplynulo, že není možné přesně stanovit okamžik, kdy krajské úřady zahajují proces zprostředkování a že daný okamžik není shodný s okamžikem předání dítěte do PPPD. Okamžikem předání dítěte do PPPD začaly krajské úřady dítě vést v evidenci dětí pro zprostředkování. Samotné jejich zaevidování ale automaticky neznačilo aktivní kroky krajského úřadu v rámci zprostředkování, jako je například ověření vlastní databáze vhodných žadatelů či vyhledávání žadatelů ve spolupráci s jinými krajskými úřady. K započetí vyhledávání vhodných žadatelů přistupují krajské úřady individuálně.

Okamžik začátku vyhledávání vhodných žadatelů se různil také s ohledem na odlišný přístup k sanaci poměrů v biologické rodině a možnosti návratu dítěte. Některé krajské úřady vyhledávaly vhodné žadatele pro dítě, přestože měly zprávy od OÚ ORP dítěte, že pokračuje snaha o nápravu podmínek v biologické rodině, a tedy snaha o návrat dítěte. Naopak jiné krajské úřady vyčkávaly se započatím zprostředkování na pokyn OÚ ORP dítěte, že sanace byla neúspěšná a k návratu do biologické rodiny zřejmě v době trvání PPPD nedojde. V případě druhého přístupu pak dochází k prodlužování doby vyhledávání a posunutí okamžiku prvního oslovení jiného krajského úřadu v situaci, kdy krajský úřad, který dítě vede, sám vhodného žadatele neneviduje.

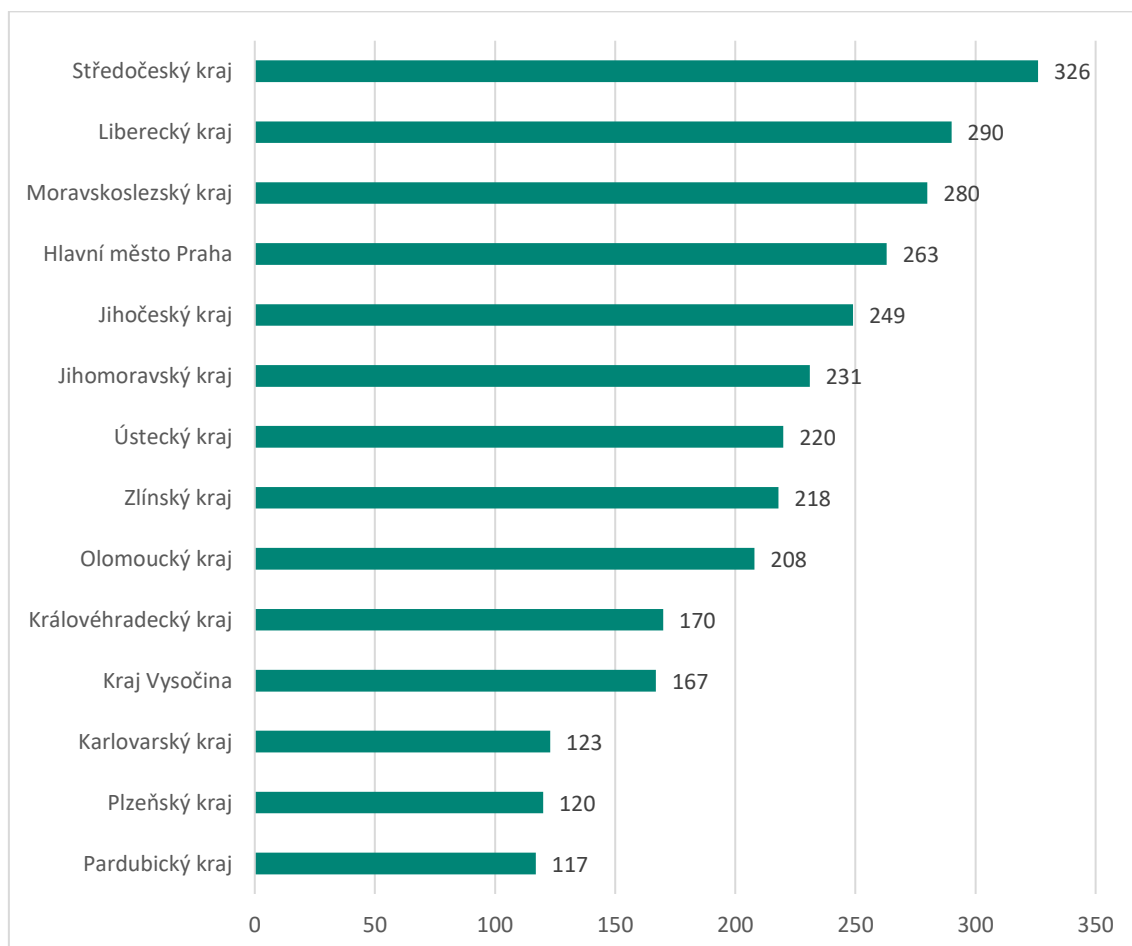
Pokud se u dítěte v PPPD nedaří nalézt vhodné žadatele o obecnou pěstounskou péči / osvojení z vlastní evidence, neměla by doba, po jaké by oslovily jiné krajské úřady,

překročit čtyři měsíce. Tak se vyjádřily téměř ze tří čtvrtin (71 %) krajské úřady ve výzkumu Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči (2021).⁸

Z grafu 2 je však zřejmé, že v době do čtyř měsíců (120 dnů) od rozhodnutí o svěření dítěte do PPPD poprvé oslovily jiný krajský úřad jediné Pardubický kraj (117 dnů), Plzeňský kraj (120 dnů), potažmo Karlovarský kraj (123 dnů), tedy pouze přibližně pětina všech krajů (21 %; 3 ze 14). Naopak v průměru nejdéle vyčkával s oslovením jiných krajských úřadů Středočeský kraj, déle než deset měsíců (326 dnů). Velmi dlouhou dobu, v průměru delší než devět měsíců před prvním oslovením, měly rovněž Liberecký kraj (290 dnů) a Moravskoslezský kraj (280 dnů) – v obou krajích více než devět měsíců. Následují hlavní město Praha (263 dnů) a Jihočeský kraj (249 dnů), u kterých doba před prvním oslovením přesáhla osm měsíců.

Graf 2 – Průměrný počet dnů než krajský úřad poprvé od svěření do pěstounské péče na přechodnou dobu oslovil jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o osvojení či obecnou pěstounskou péči dle krajů u spisů, kde krajské úřady se žádostí oslovily jiné krajské úřady (N=176)

8 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounske_peci.pdf.

Mezi jednotlivými časovými prodlevami jsou značné rozdíly napříč jednotlivými spisy, proto je průměrný počet dnů z grafu 2 spíše orientační. Graf 3 zobrazuje v detailu dobu mezi svěřením dítěte do PPPD a prvním oslovením jiných krajských úřadů se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů. V přepočtu na absolutní čísla je v Ústeckém kraji nejvíce spisů, kde krajský úřad oslovil jiný krajský úřad po devíti a více měsících. Ústecký kraj oslovil jiný krajský úřad po devíti a více měsících v 15 spisech, z čehož šest spisů po déle než roce a devět spisů v horizontu devíti až jedenácti měsíců. V tomto kraji jsme navíc zaznamenali nejdelší dobu před prvním oslovením jiného krajského úřadu, jednalo se o bezmála dva roky (bez jednoho dne 23 měsíců) od svěřením dítěte do PPPD.

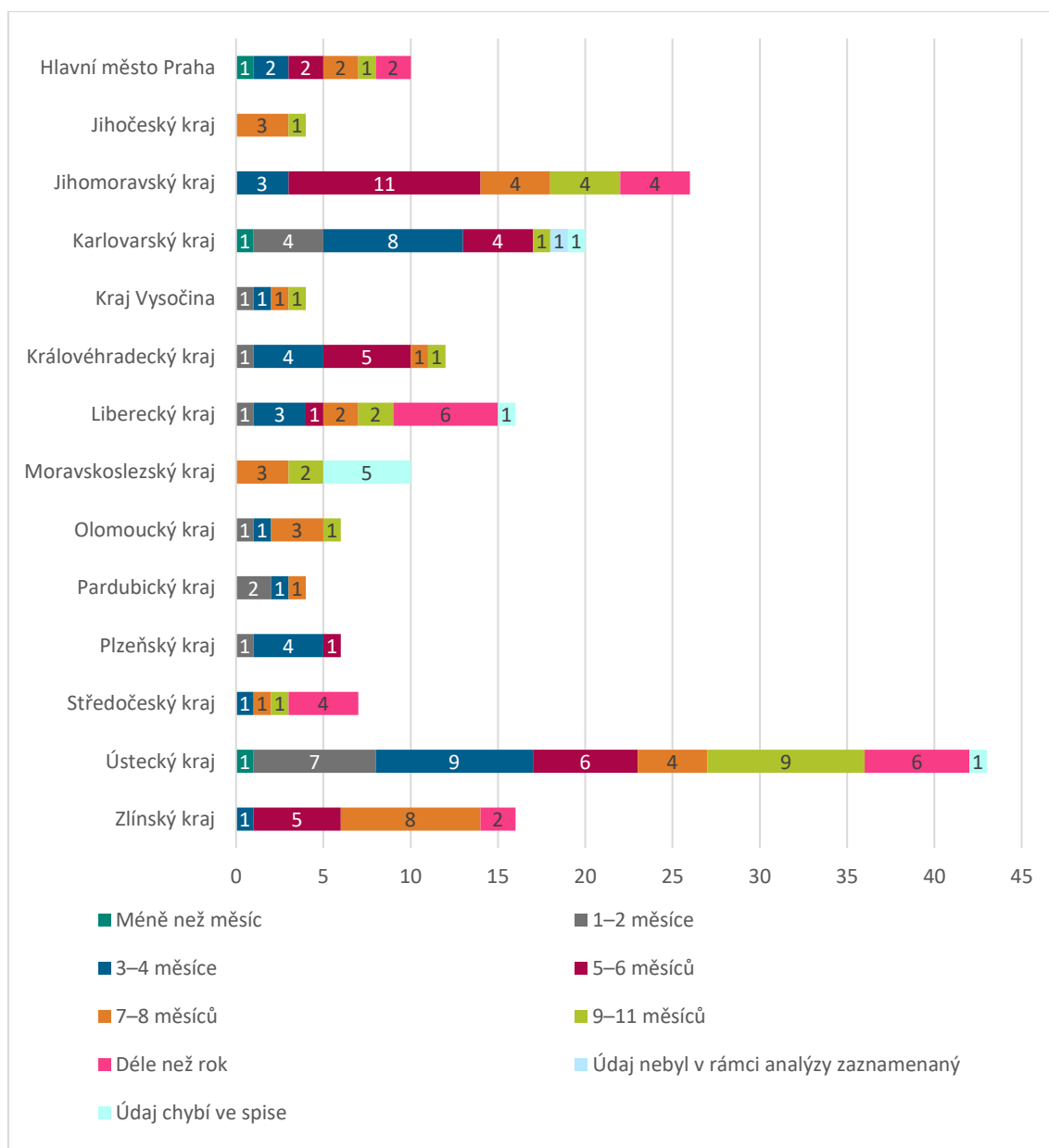
Rovněž v Libereckém kraji příslušní pracovníci v osmi případech oslovili jiné krajské úřady po více než devíti měsících, z toho v šesti dokonce déle než po roce. V Jihomoravském kraji rovněž doba v osmi případech přesáhla devět měsíců, z toho ve čtyřech případech daná doba byla delší než rok.

Některé kraje navazují tzv. „neformální spolupráci“ s jinými kraji, kdy na základě neoficiální dohody kontaktují jiný kraj se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů z jejich evidence. Je tedy možné, že dané kraje, kterým se nepodařilo nalézt vhodné žadatele, jiné krajské úřady neformálně oslovily. Tuto praxi však nebylo možné ze spisové dokumentace ověřit, vyplynula totiž z osobních rozhovorů pracovníků Kanceláře s pracovníky krajského úřadu,⁹ a proto se tento neformální postup v analýze neodráží. Ilustrují ho však případy, kdy dítě podle soudního rozhodnutí bylo svěřeno do jiného kraje, přestože ve spisu nebyla jediná zmínka o oslovení tohoto krajského úřadu se žádostí o vyhledání vhodného žadatele či jakékoliv jiné vzájemné komunikaci.

9 Tyto rozhovory vedli pracovníci Kanceláře s pracovníky krajských úřadů. Jejich účelem bylo zejména zjištění přístupu krajských úřadů k setkávání za účelem párování (tzv. poradní sbor), ale také zjištění jiných specifických podrobností, týkajících se procesu zprostředkování na daném konkrétním krajském úřadě.

Graf 3 – Průměrná doba než krajský úřad poprvé od svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu oslovil jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o pěstounskou péči a osvojení dle krajů (N=184¹⁰)

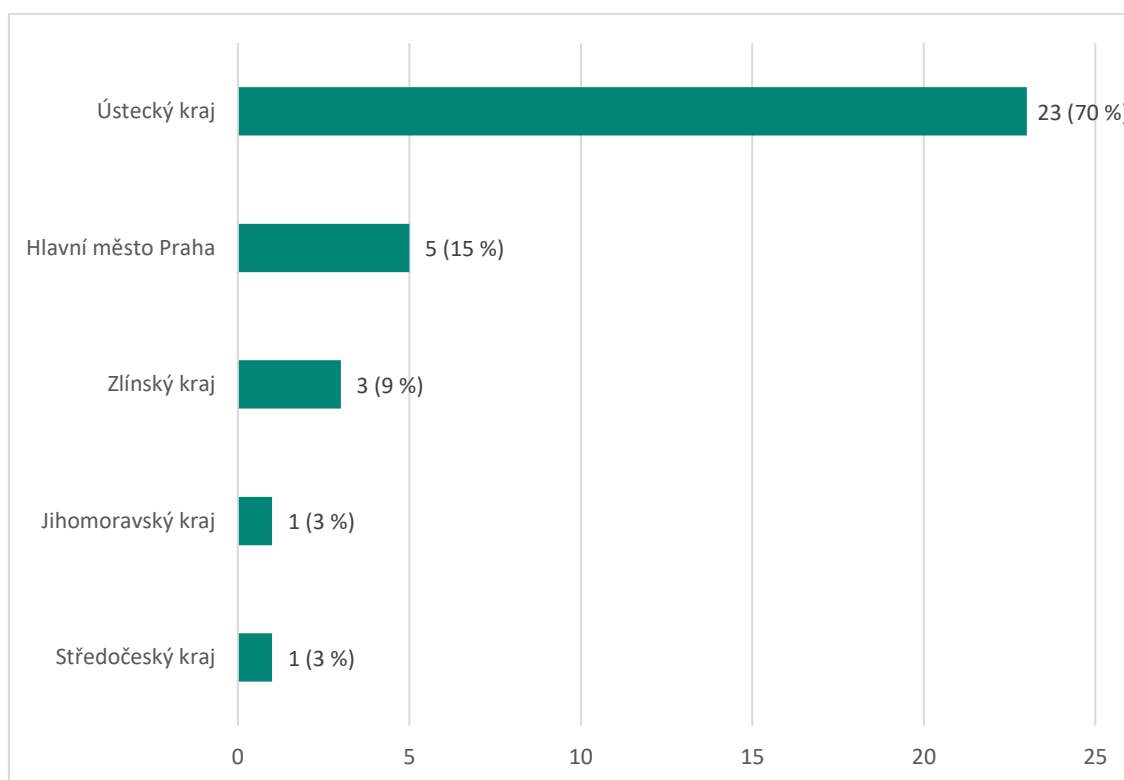
Sledovali jsme také, zda nastala situace, kdy krajský úřad nenašel pro dítě vhodného žadatele o osvojení či obecnou pěstounskou péči a zároveň neoslovil jiné krajské úřady, aby hledaly vhodné žadatele ve svých evidencích (graf 4). Popsaná situace nastala celkem v pěti krajích a týkala se 33 dětí, přičemž v evidenci Ústeckého kraje se nacházelo nejvíce z nich, téměř tři čtvrtiny (70 %). Hlavní město Praha nenašlo vhodné žadatele ani neoslovilo jiné kraje, aby vyhledaly vhodné žadatele ve své evidenci u pěti dětí (15 %). Zlínský kraj takto postupoval u tří dětí (9 %; 3 z 33), Jihomoravský kraj a Středočeský kraj shodně v případech

10 Vzorek se liší od grafu 2 (N=176), protože jsme zde navíc v grafu zaznamenali i případy, kdy daný údaj například chybí ve spisu.

jednoho dítěte (3 %; 1 z 33). Nadto je opět třeba připomenout, že mezi některými krajskými úřady existuje neoficiální dohoda o spolupráci a vyhledávání vhodných žadatelů pro děti, pro které se nepodaří v daném kraji nalézt vhodného žadatele. Taková spolupráce se nepromítla do jednotlivých grafů analýzy, jelikož nebyla mnohdy ve spisové dokumentaci evidována.

Graf 4 – Počet dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu, pro které krajský úřad nenalezl vhodné žadatele o osvojení či o obecnou pěstounskou péči ani neoslovil jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů o osvojení či o obecnou pěstounskou péči dle krajů (N=33)

Nutnost a naléhavost vyhledávání vhodného žadatele, včetně oslovování jiných krajských úřadů, stoupá v situaci, kdy je u dítěte zahájeno soudní řízení o nařízení ústavní výchovy. Účelem PPPD je, aby děti přecházely primárně do péče rodinné nikoliv ústavní. Aktivita krajských úřadů by měla být tedy intenzivnější v případech, kdy bylo zahájeno soudní řízení o nařízení ústavní výchovy dítěte.

Z tohoto důvodu jsme sledovali, zda v době po zahájení soudního řízení o nařízení ústavní výchovy krajské úřady opakovaně oslovovaly jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o obecnou pěstounskou péči či o osvojení (tab. 1). Jediné čtyři krajské úřady v dané situaci ostatní krajské úřady neoslovily: v Ústeckém kraji a Královéhradeckém kraji v případě dvou dětí a v hlavním městě Praze a Moravskoslezském kraji neoslovily krajské úřady opakovaně ostatní krajské úřady v případě jednoho dítěte.

Tab. 1 – Oslovování jiných krajských úřadů se žádostí o vyhledání vhodného žadatele o obecnou pěstounskou péči či o osvojení opakovaně od zahájení soudního řízení o nařízení ústavní výchovy (N=15)

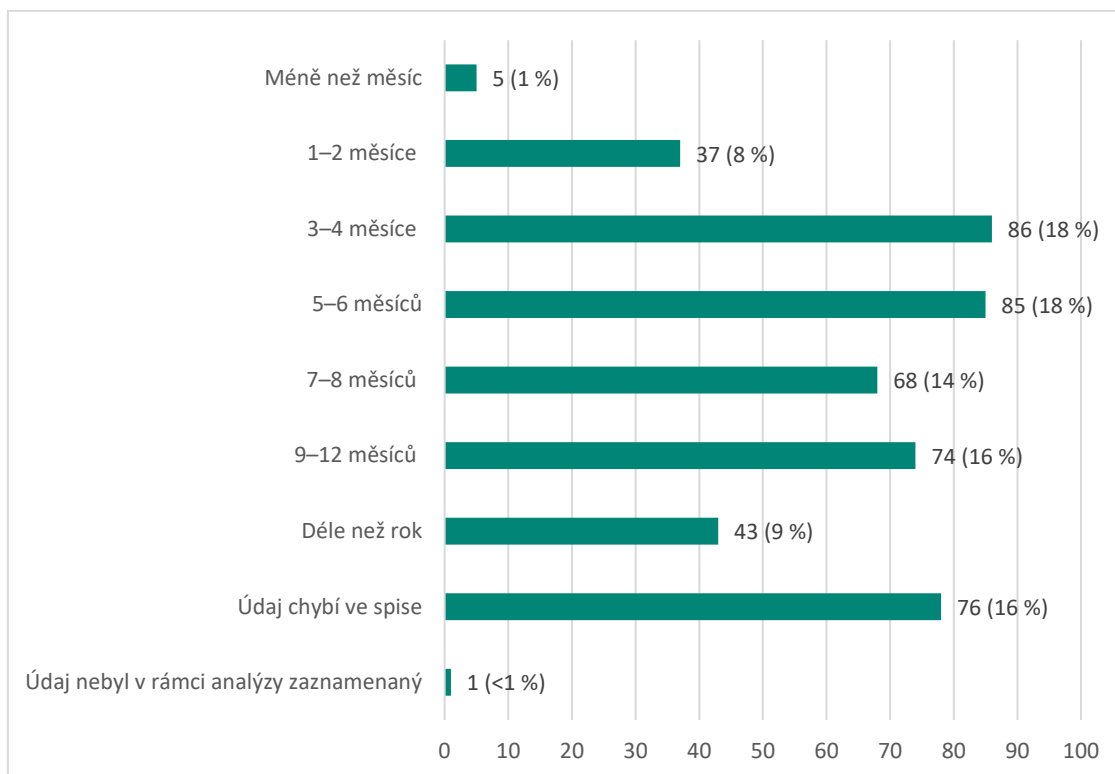
	Děti, u kterých bylo zahájeno soudní řízení o nařízení ústavní výchovy	→ z toho děti, u kterých krajský úřad opakovaně <u>neoslovil</u> jiné krajské úřady	→ z toho děti, u kterých krajský úřad opakovaně <u>oslovil</u> jiné krajské úřady
Ústecký kraj	3	2	1
Královéhradecký kraj	2	2	0
hlavní město Praha	1	1	0
Moravskoslezský kraj	1	1	0
Zlínský kraj	4	0	4
Plzeňský kraj	1	0	1
Liberecký kraj	3	0	3
CELKEM	16	6	10

3. Párování

Párování představuje jednu z fází zprostředkování, při níž odpovědné subjekty vybírají pro dítě nevhodnějšího žadatele o obecnou pěstounskou péči nebo osvojení. Ohledně párování nás zajímalo, jak dlouho v jednotlivých krajích od okamžiku svěření dítěte do PPPD trvá, než dojde k oznámení o vhodnosti, v kolika případech se párování zdaří, jaké jsou důvody nezdařených párování a po jaké době od nezdařeného párování dojde k druhému oznámení o vhodnosti.

Do čtyř měsíců od rozhodnutí o svěření dítěte do PPPD proběhlo ve sledovaném období oznámení o vhodnosti pouze přibližně ve čtvrtině (27 %) všech spisů, jak je zřejmé z grafu 5. Ve čtvrtině všech případů (25 %) k oznámení o vhodnosti došlo dokonce déle než po devíti měsících. Z toho téměř v desetině případů (9 %) proběhlo oznámení o vhodnosti déle než po roce od svěření dítěte do PPPD, což znamená, že jejich PPPD musela být opakována. Ve významné části spisů, přibližně v šestině (16 %), nebylo uvedeno datum oznámení o vhodnosti.

Graf 5 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem (N=475)

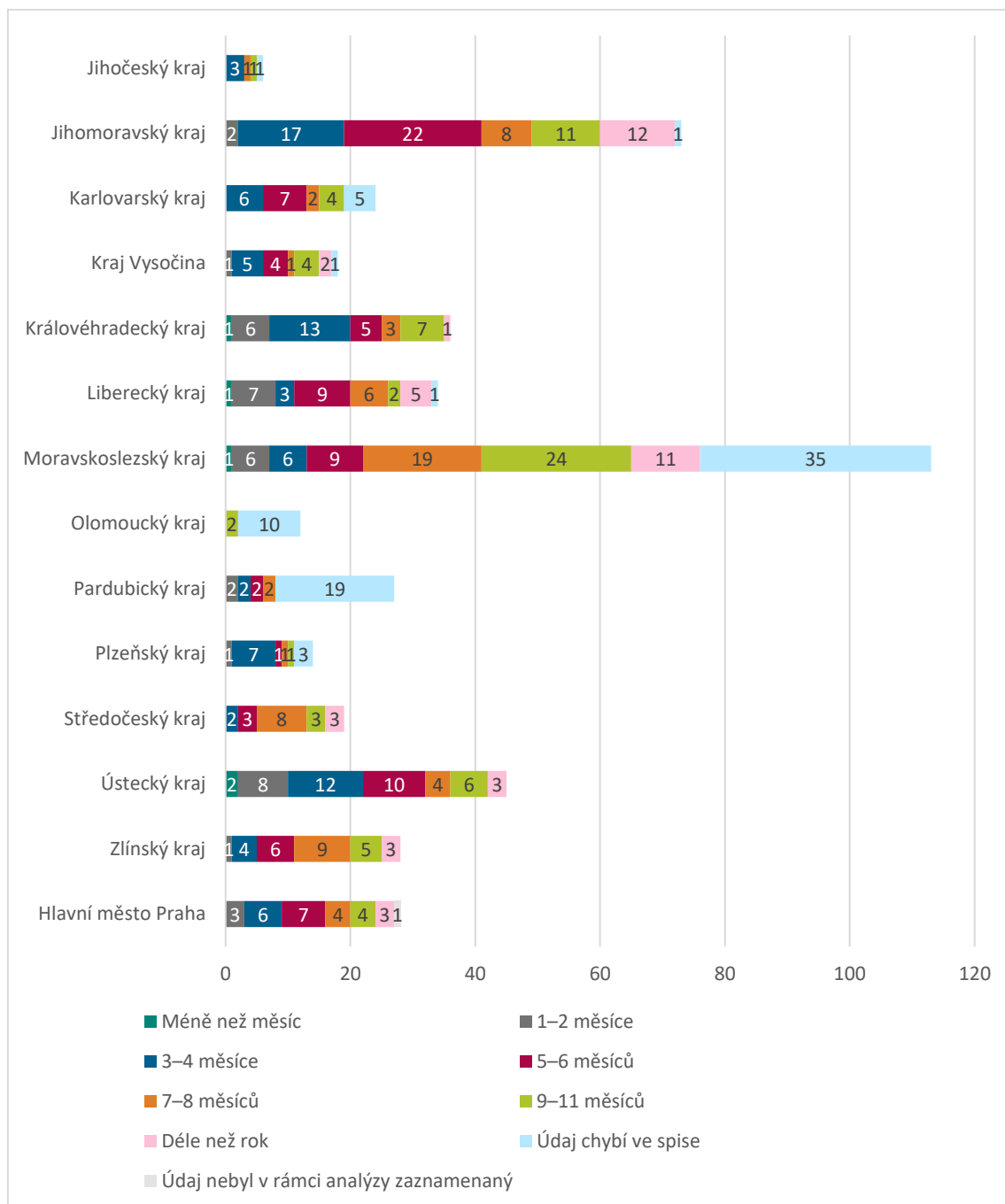

Bližší pohled na aktivitu jednotlivých krajských úřadů při vyhledávání žadatelů o pěstounskou péči a osvojení podává následující graf 6. Do čtyř měsíců se dařilo kraji nalézt vhodné žadatele především v Ústeckém kraji (22 dětí), Královéhradeckém kraji (20 dětí) a Jihomoravském kraji (19 dětí). Naopak nejdelší intervaly mezi rozhodnutím o svěření dítěte do PPPD a oznámením o vhodnosti, překračující devět měsíců, byly v Moravskoslezském kraji (35 dětí) a v Jihomoravském kraji (23 dětí). V obou krajích navíc přesáhlo dané období rok, což se týkalo v Jihomoravském kraji 12 dětí a v Moravskoslezském kraji 11 dětí.

Kategorie „Údaj chybí ve spisu“ se vztahuje jak na případy, kdy krajský úřad vůbec nezaevidoval oznámení o vhodnosti (ani ve spisu dítěte, ani ve spisu žadatele), tak na případy, kdy krajské úřady evidovaly toto oznámení pouze v rámci spisu žadatelů, a nikoliv dětí. Jelikož na některých krajských úřadech byly spisy žadatelů vedeny samostatně a analýza byla zaměřena na spisy dětí v PPPD, nebyly při analýze spisy žadatelů vždy předloženy, a tudíž analyzovány. V Moravskoslezském kraji rovněž nejčastěji chybí ve spisové dokumentaci datum oznámení o vhodnosti (35 spisů dětí). Je tedy možné, že se nepřiměřeně dlouhá doba vztahuje na více dětí, než je uvedeno v grafu 6. Dále chyběly informace o dané době zejména v Pardubickém kraji (19 spisů dětí) a Olomouckém kraji (10 spisů dětí). V Olomouckém kraji se dokonce jedná o více než čtvrtinu (83 %) všech spisů, kde probíhalo párování, a ve spisech nebyly uvedeny informace o dané době.

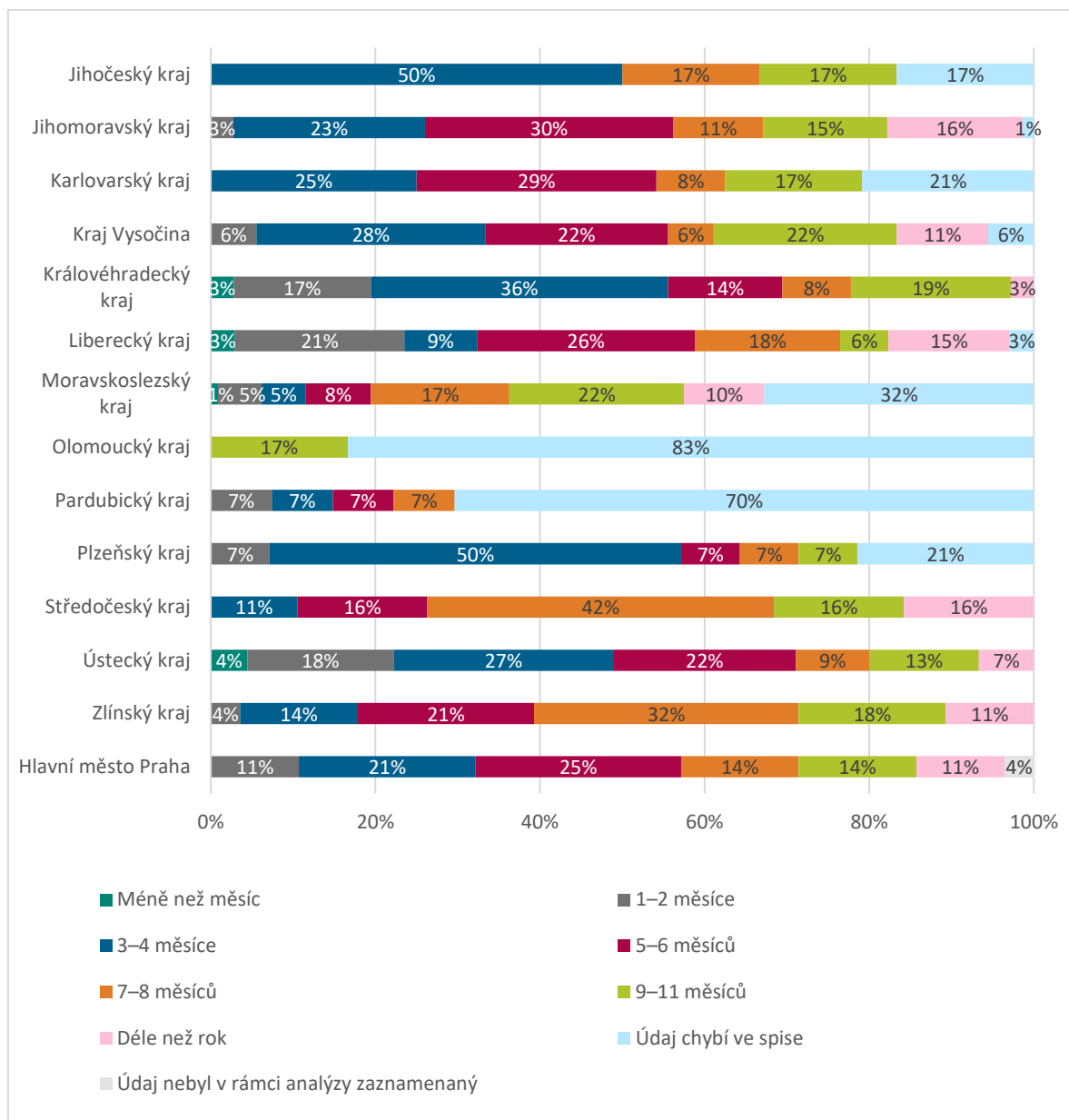
Graf 6 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem dle krajů (N=475)

V podílovém vyjádření doby, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti (graf 7) byl nejúspěšnější Plzeňský kraj, kterému se ve více než polovině případů podařilo nalézt vhodné žadatele do čtyř měsíců od svěření dítěte do PPPD (57 %). Podobný výsledek, více než polovinu případů (56 %), měl i Královéhradecký kraj (56 %). Naopak nejvíce spisů, kde došlo k oznámení o vhodnosti až po devíti a více měsících, se nacházelo v Kraji Vysočina. Jednalo se přibližně o třetinu z celkového počtu v daném kraji (33 %). K takovému prodlení došlo i téměř ve třetině spisů v Jihomoravském kraji (31 %).

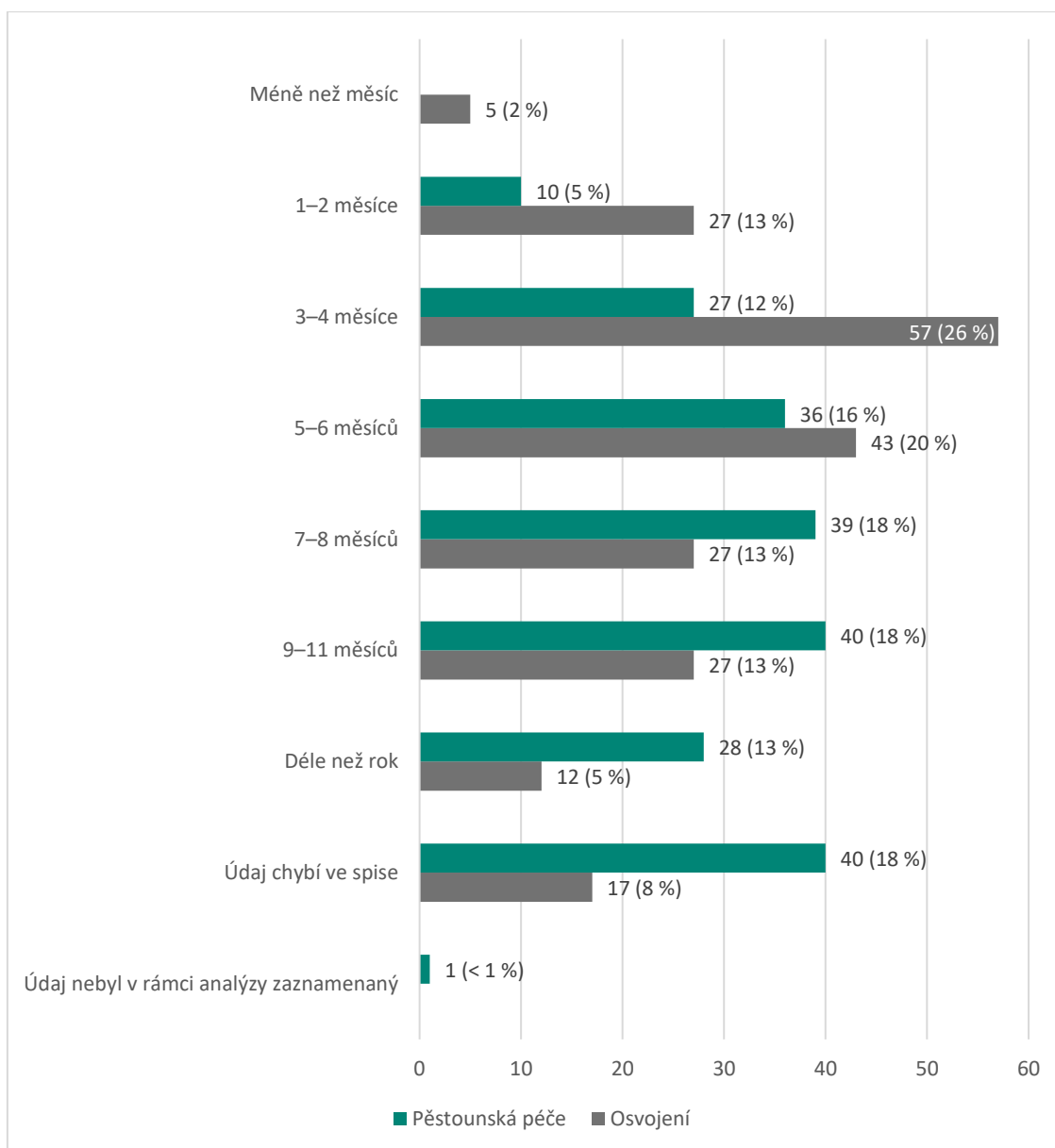

Graf 7 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem dle krajů – podílové vyjádření (N=475)

Dále jsme sledovali, zda a případně jak se liší doba, která uplyne od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti u dětí, které směřují k osvojení nebo do pěstounské péče (graf 8). U dětí směřujících do pěstounské péče nejčastěji uběhlo 9 až 11 měsíců, což se týkalo přibližně pětiny všech dětí, které směřovaly do pěstounské péče (18 %; 40 z 221). U podobného počtu dětí, které směřovaly do pěstounské péče, trvala tato doba 7 až 8 měsíců (18 %; 39 z 221). Ve spisech, kde děti po párování směřovaly k osvojení, bylo toto období zpravidla kratší, nejčastěji šlo o 3 až 4 měsíce, a to ve více než čtvrtině případů (26 %; 57 z 215). Přibližně u pětiny dětí (20 %; 43 z 215) uplynulo od svěření do PPPD po oznámení o nalezení vhodného žadatele k osvojení 5 až 6 měsíců.

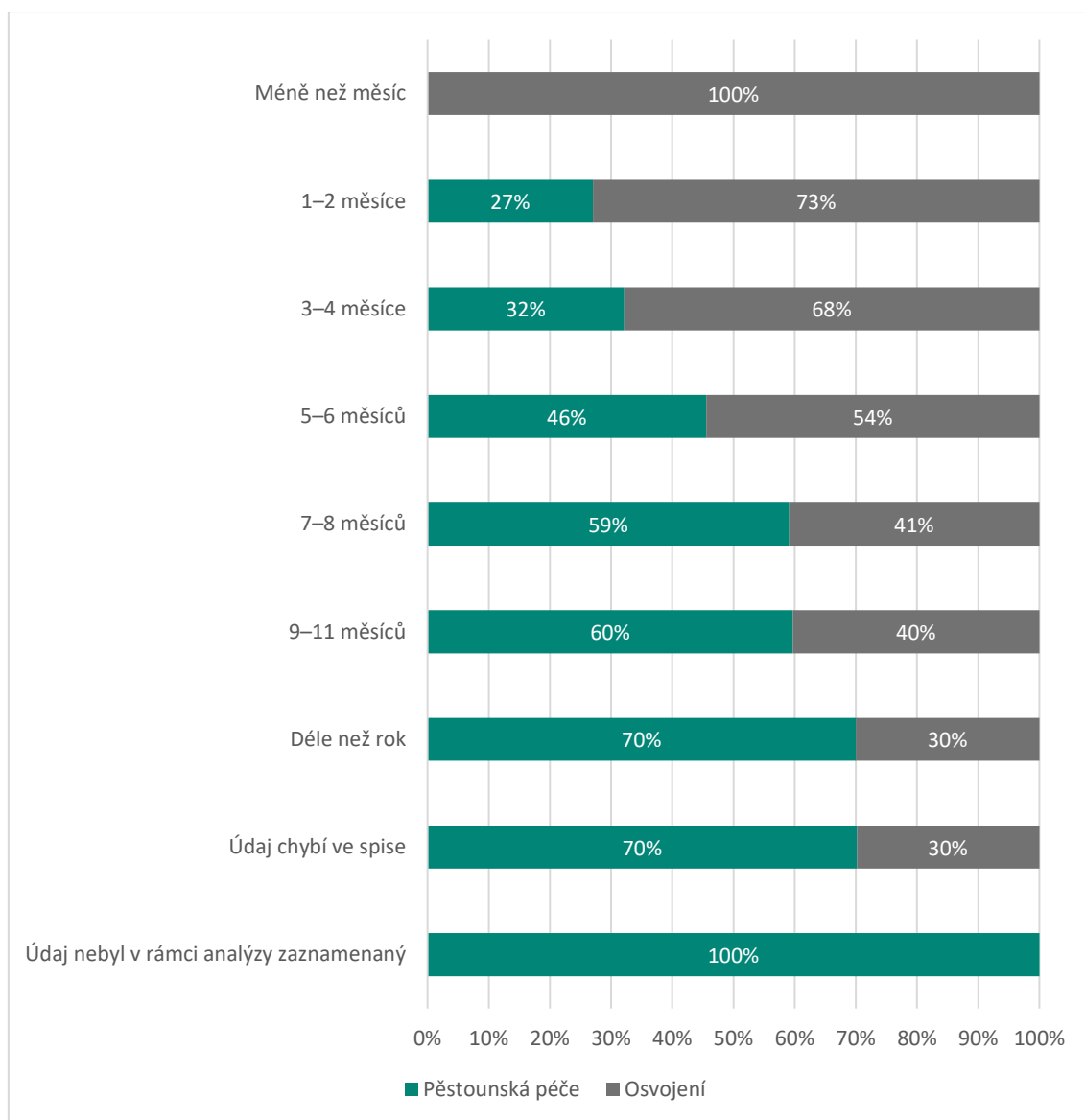
Graf 8 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem u dětí, které směřovaly do obecné pěstounské péče (N=221) a k osvojení (N=215)

Při pohledu na poměrové vyjádření (graf 9) lze vidět jasný trend – čím déle krajskému úřadu od svěření dítěte do PPPD trvalo nalézt vhodného žadatele, tím spíše se jednalo o oznámení o vhodnosti stát se pěstounem. Naopak v kratší době převládají spisy dětí, které směřují k osvojení. Pokud daná doba trvala méně než měsíc, tak dítě vždy směřovalo k osvojení (100 %). V případech, kdy doba mezi svěřením do PPPD a oznámením o vhodnosti trvala méně než šest měsíců, tak děti směřovaly k osvojení, u doby delší než šest měsíců směřovaly do obecné pěstounské péče.

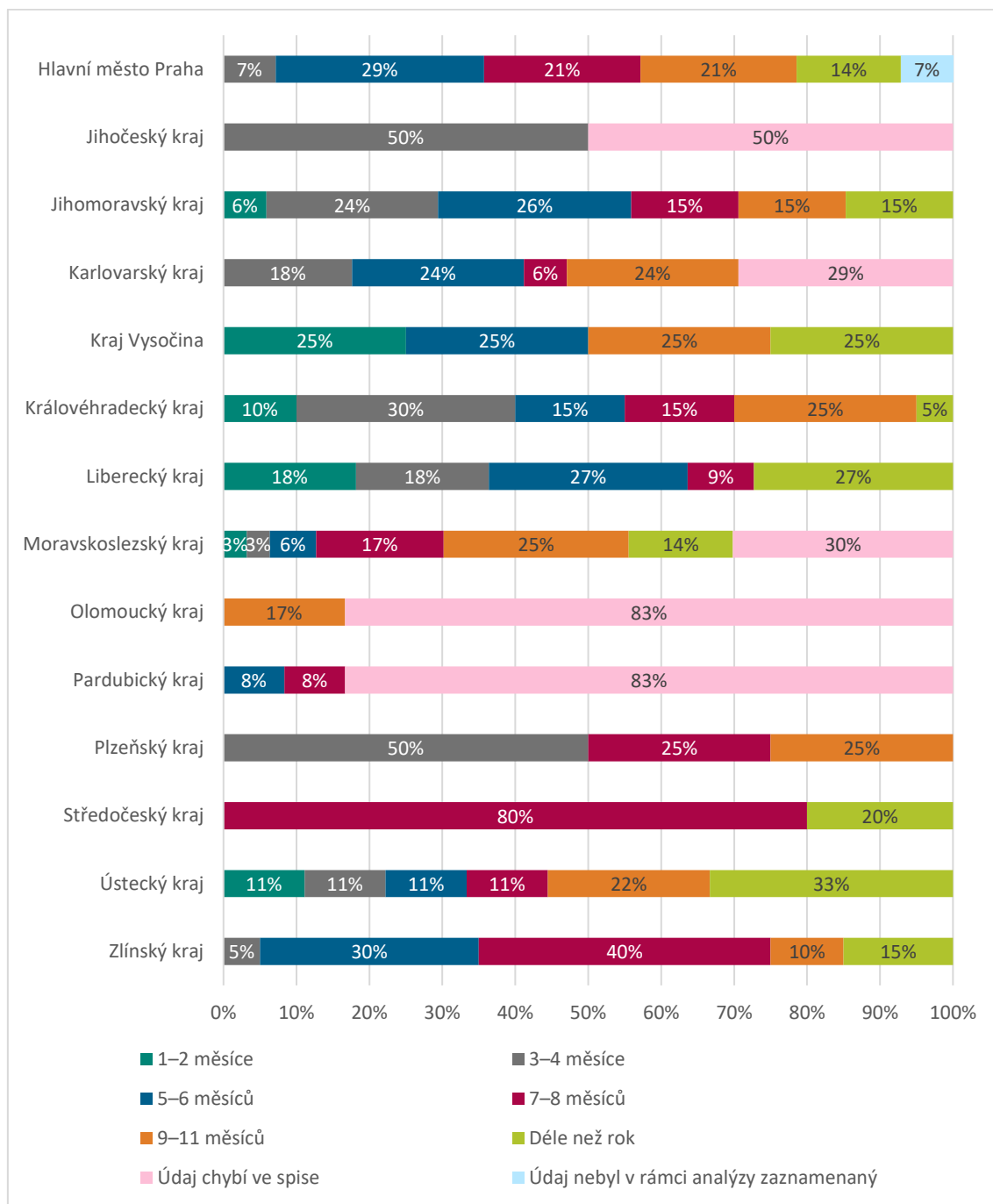
Graf 9 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti u dětí, které směřovaly do obecné pěstounské péče (N=221) a k osvojení (N=215) – poměrové vyjádření

V případě dětí, které směřují do pěstounské péče, panují významné rozdíly v jednotlivých krajích (graf 10). Jen ve dvou krajích mezi svěřením do PPPD a oznámením o vhodnosti uplynula lhůta kratší než 4 měsíce v polovině všech spisů. Jednalo se o Jihočeský kraj (50 %) a Plzeňský kraj (50 %). Naopak daná doba trvala déle než devět měsíců přibližně v polovině spisů Ústeckému kraji (55 %) a Kraji Vysočina (50 %).

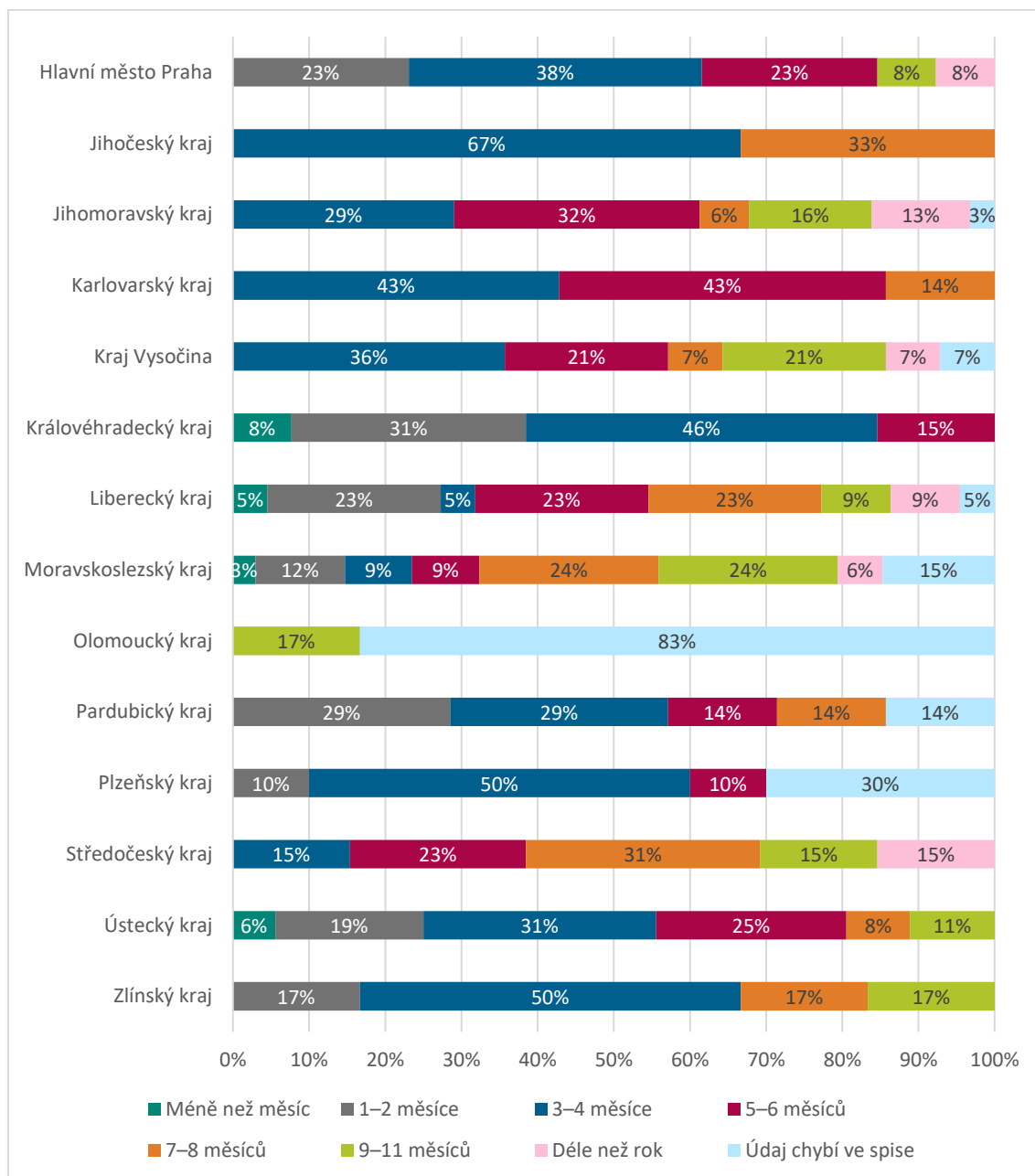
Graf 10 – Doba, která uplynula od svěřeni dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti u dětí, které směřovaly do obecné pěstounské péče dle krajů – poměrové vyjádření (N=221)

Poměrově nejkratší doba od svěřeni do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se osvojitelem (graf 11) byla v Královéhradeckém kraji, kde ve více než čtyřech pětinach spisů (85 %) nepřesáhla daná doba čtyři měsíce. Přibližně ve dvou třetinách případů doba od svěřeni do PPPD do oznámení o vhodnosti stát se osvojitelem nepřesáhla čtyři měsíce rovněž v hlavním městě Praze (61 %), Jihočeském kraji (67 %) a Zlínském kraji (67 %). Naopak nejčastěji daná doba přesáhla devět měsíců v Moravskoslezském kraji (30 %) a Středočeském kraji (30 %).

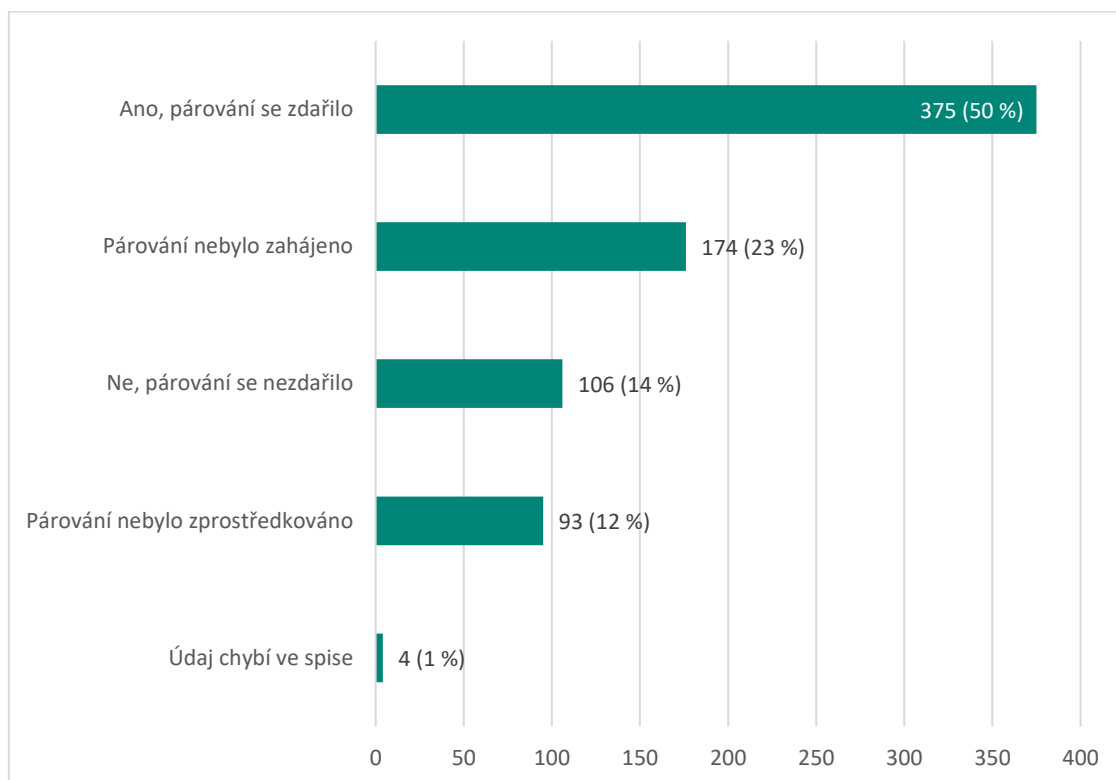
Graf 11 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do oznámení o vhodnosti u dětí, které směřovaly k osvojení dle krajů – poměrové vyjádření (N=215)

Dále nás zajímalo, zda se párování u jednotlivých dětí během sledovaného období zdařilo (graf 12), což se nám potvrdilo u poloviny všech dětí (50 %). Téměř ve čtvrtině případů (23 %) párování nebylo zahájeno ve sledovaném období, což bylo nejčastěji způsobeno tím, že šlo o nové spisy (tedy spisy dětí, jež byly do PPPD svěřeny v posledních několika měsících před koncem sledovaného období). Ve více než sedmině případů se párování nezdařilo (14 %). Ve více než desetině případů (12 %) párování nebylo zprostředkováno. V těchto případech dítě sice odešlo z PPPD do péče jiné osoby než rodiče, ale bez zprostředkování krajským úřadem.

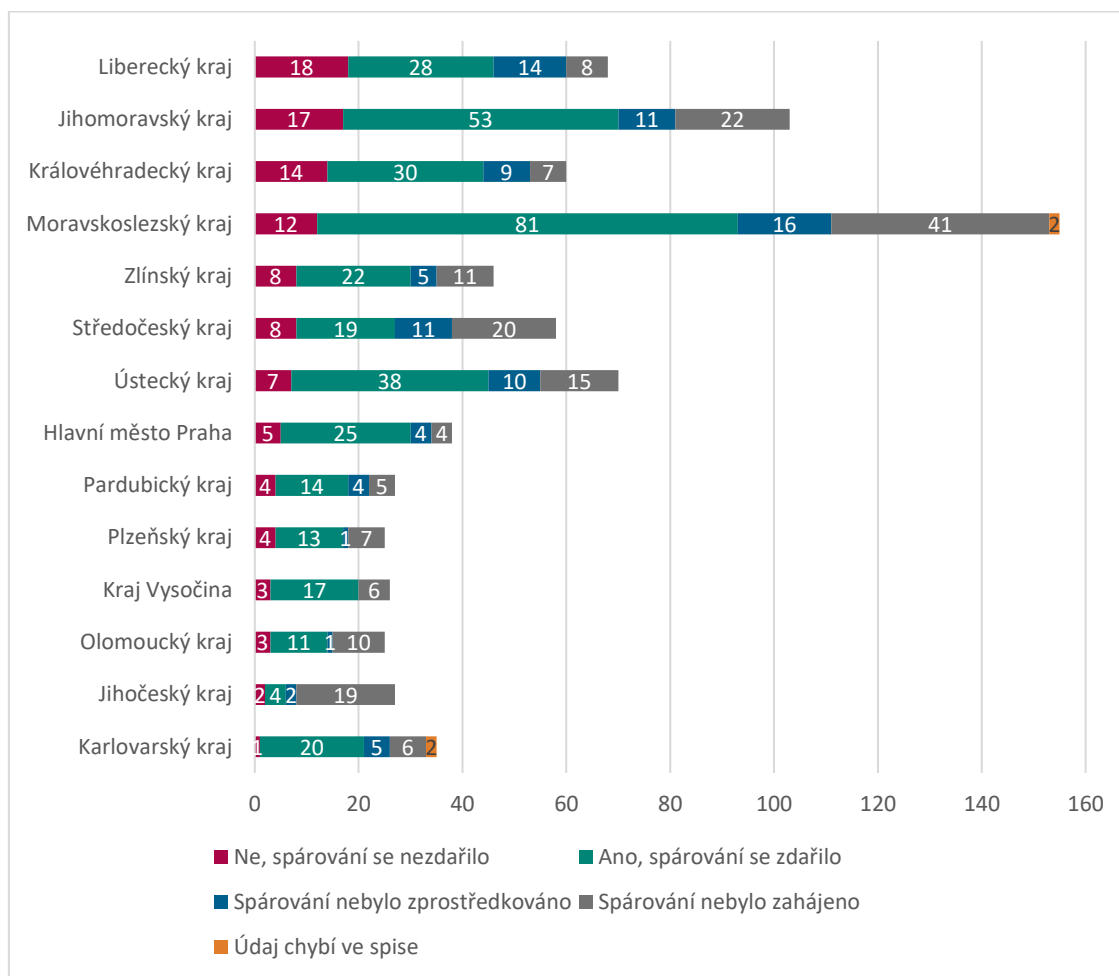

Graf 12 – Úspěšnost párování dětí v PPPD (N=752)

Vedle celkového přehledu o úspěšnosti párování předkládáme také pohled na situaci v jednotlivých krajích (graf 13). Nejvíce nezdařených párování ve sledovaném období bylo v Libereckém kraji, a to v přepočtu na absolutní čísla (18 z 68) i poměrově, kde podíl nezdařených párování představuje více než čtvrtinu z celkového počtu spisů v daném kraji (26 %). Naopak nejvíce párování se zdařilo v Moravskoslezském kraji (81 ze 152). Poměrově byly však nejúspěšnější hlavní město Praha (25 z 38; 66 %) a Kraj Vysočina (17 z 26; 65 %), kde se párování shodně zdařilo přibližně ve dvou třetinách. Nejméně zdařených párování eviduje Jihočeský kraj, jde přibližně o šestinu z celkového počtu (15 %), v Jihočeském kraji zároveň nejvíce párování dosud neproběhlo (19 z 27; 70 %).

Graf 13 – Úspěšnost párování dětí v PPPD dle krajů (N=752)

3.1 Nezdařená párování

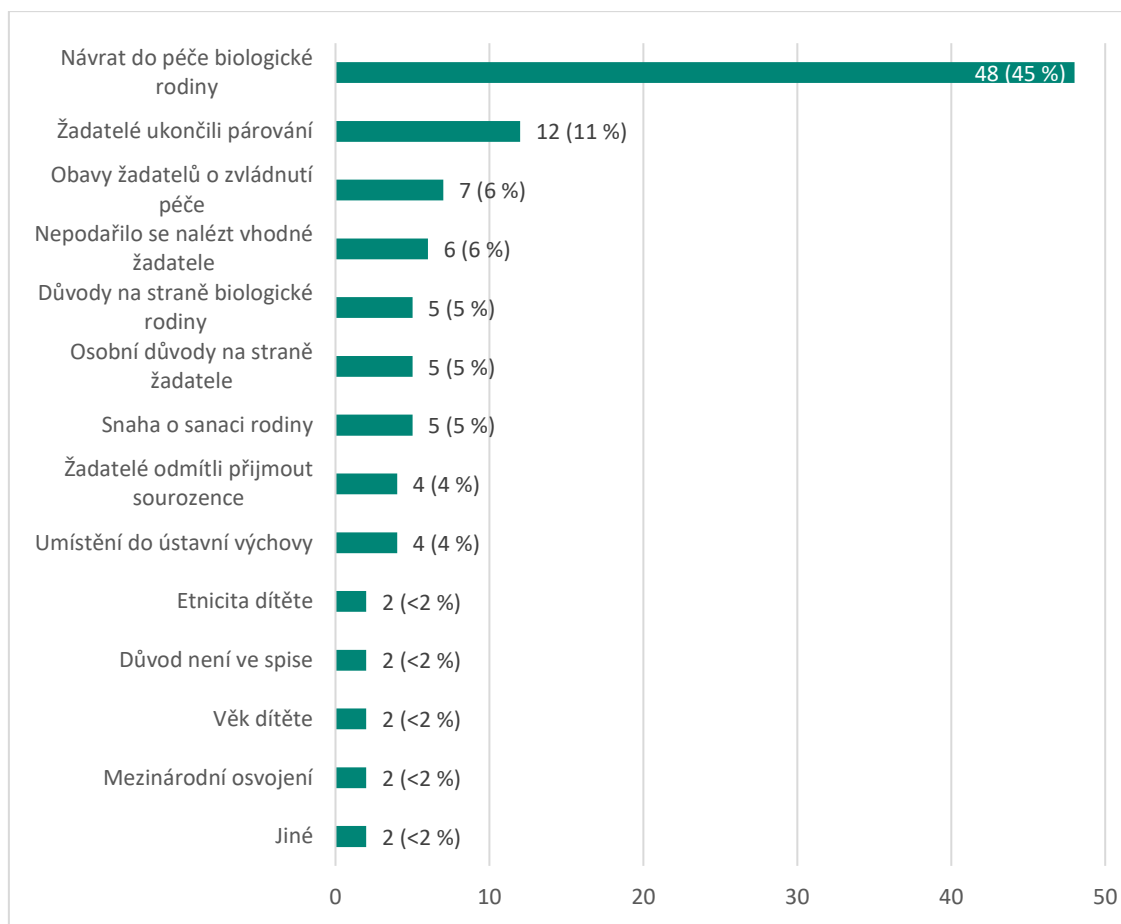
U případů, kde se párování nezdařilo, nás dále zajímalo, jaké jsou důvody nezdařeného párování (graf 14). Nejčastější důvod nezdařeného párování představuje návrat do péče biologické rodiny, v necelé polovině případů (45 %) – zpravidla šlo o návrat k biologickým rodičům. Další příčinou nezdařeného párování byla skutečnost, že žadatelé ukončili párování (bez další specifikace), jde přibližně o desetinu (11 %) z celkového počtu nezdařených párování. Další důvod, který si zaslouží pozornost, je etnicita dítěte (<2 %), kdy žadatelé ve dvou případech odmítli přijmout do péče romské dítě. Do jisté míry příbuzný důvod představují okolnosti na straně biologické rodiny (5 %). V těchto případech měli žadatelé obavu, že je bude biologická rodina dítěte kontaktovat po jeho předání do pěstounské péče (většinou šlo o romské dítě), případně hrála roli zdravotní anamnéza rodičů (duševní nemoc matky nebo skutečnost, že matka dítěte absolvovala speciální školu). Ve čtyřech případech (4 %) krajský úřad upřednostnil předání do ústavní výchovy, kde dítě bude společně se sourozenci. Z toho v jednom případě šlo o dítě, které už toho času mělo sourozence v ústavní výchově a ve zbylých třech případech se jednalo o jednu sourozeneckou skupinu, která směřovala do dětského domova. Ve čtyřech případech (4 %) se párování nezdařilo, protože

žadatelé odmítli přijmout sourozence. Vysokou náročnost vyhledávání pěstounské péče a osvojení pro sourozence potvrzují závěry z předchozího výzkumu.¹¹

Z výše uvedeného vyplývá, že více než třetina důvodů (35 %) nezdařeného párování vychází z obav a preferencí žadatelů.

Graf 14 – Důvody nezdařeného párování dětí v PPPD (N=106)

U případů, kdy se párování nezdařilo a zároveň se nejednalo o návrat do biologické rodiny nebo mezinárodní osvojení, nás zajímala bližší specifikace. Zaměřili jsme se na to, zda se jedná o zranitelné skupiny dětí, zda krajské úřady znovu oslovovaly jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů o pěstounskou péči a osvojení a rovněž jsme sledovali, jak dlouhá doba uplyne mezi nezdařeným párováním a druhým oznámením o vhodnosti.

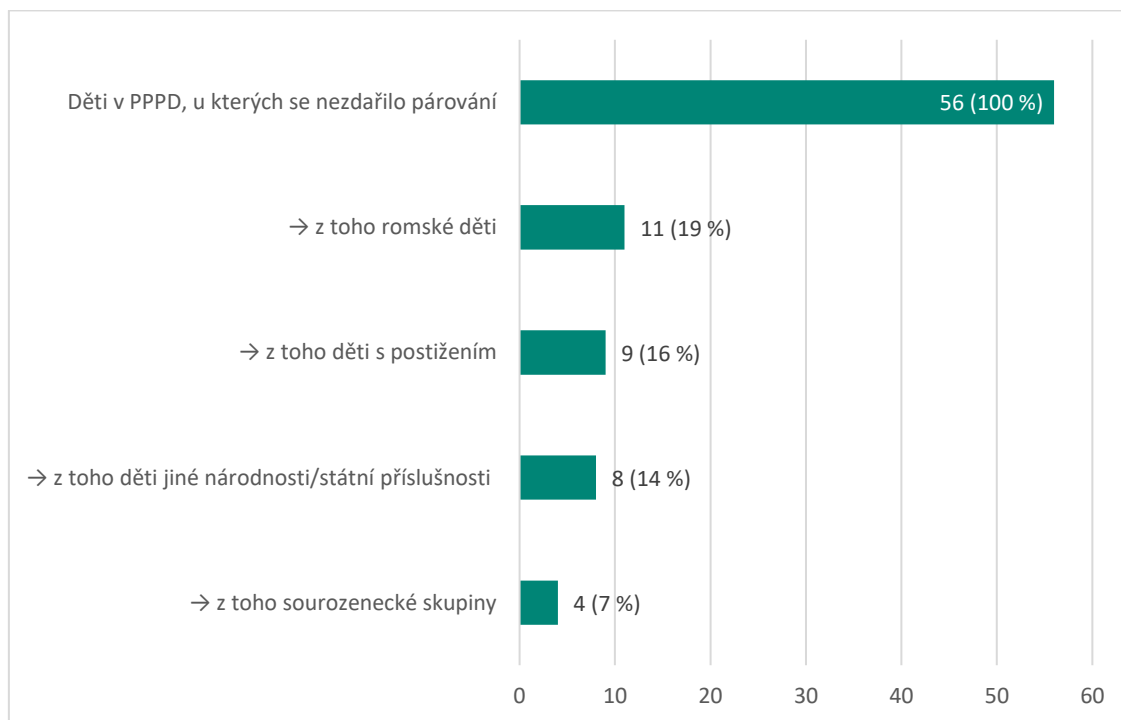
U nezdařených párování jsme sledovali, zda se jedná o děti ze zvláště zranitelných skupin (graf 15), tedy romské děti, děti s postižením, děti jiné národnosti / státní příslušnosti nebo sourozenecké skupiny. Zvláště zranitelné skupiny dětí představují více než polovinu (54 %; 30 z 56) všech nezdařených párování. Nejčastěji, téměř v pětině případů (19 %),

11 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounské_peci.pdf.

se jedná o romské děti. Následují děti s postižením, které představují přibližně šestinu z celkového počtu nezdařených párování (16 %), a podobně často jsou zastoupeny děti jiné národnosti / státní příslušnosti (14 %). Ve čtyřech případech se jednalo o sourozence (7 %), respektive dvě sourozenecké skupiny. Některé děti byly zastoupeny ve více kategoriích (např. romské sourozenecké skupiny), což mohlo představovat ještě významněji nižší šanci na úspěšné párování.

Graf 15 – Charakteristika dětí, u kterých se nezdařilo párování [vyjma návratu do péče biologické rodiny a mezinárodního osvojení]; (N=56)

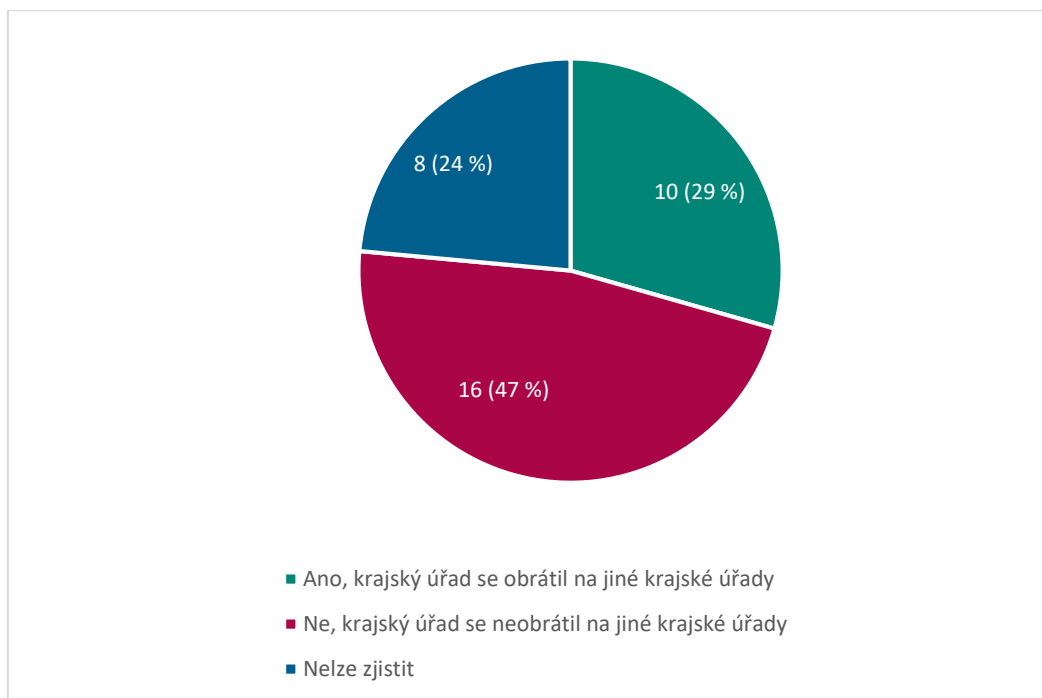
Pozn.: Součet podílů netvoří 100 %, některé děti byly zastoupeny ve více kategoriích.

Následující graf 16 přibližuje další aktivitu krajských úřadů ve vyhledávání z evidence jiných krajských úřadů u dětí v PPPD, kde se nezdařilo párování, vyjma případů návratu do biologické rodiny a mezinárodního osvojení (graf 16). V grafu jsou zahrnuty pouze spisy, které byly starší tří měsíců. Tato doba byla stanovena s ohledem na skutečnost, že šlo o příliš krátké časové období pro opakované oslovování po neúspěšném párování. Doba tří měsíců byla stanovena i s ohledem na doby, které moje zástupkyně stanovila jako vhodné ve vyhodnocení výzkumu z roku 2021, na který toto výzkumné šetření navazuje.¹² Krajské úřady podruhé neoslovily jiné krajské úřady se žádostí o vyhledání vhodných žadatelů téměř v polovině případů nezdařeného párování starších tří měsíců (47 %). Z toho však byla v pěti případech důvodem nezdařeného párování snaha o sanaci rodiny. Krajské úřady oslovily jiné krajské úřady pouze v necelé třetině uvedených případů (29 %) a přibližně ve čtvrtině (24 %) daný údaj nebyl veden ve spisu.

12 Zpráva zástupkyně veřejného ochránce práv ze dne 21. září 2021, sp. zn. 2226/2022/VOP/TK, dostupná na <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9872>.

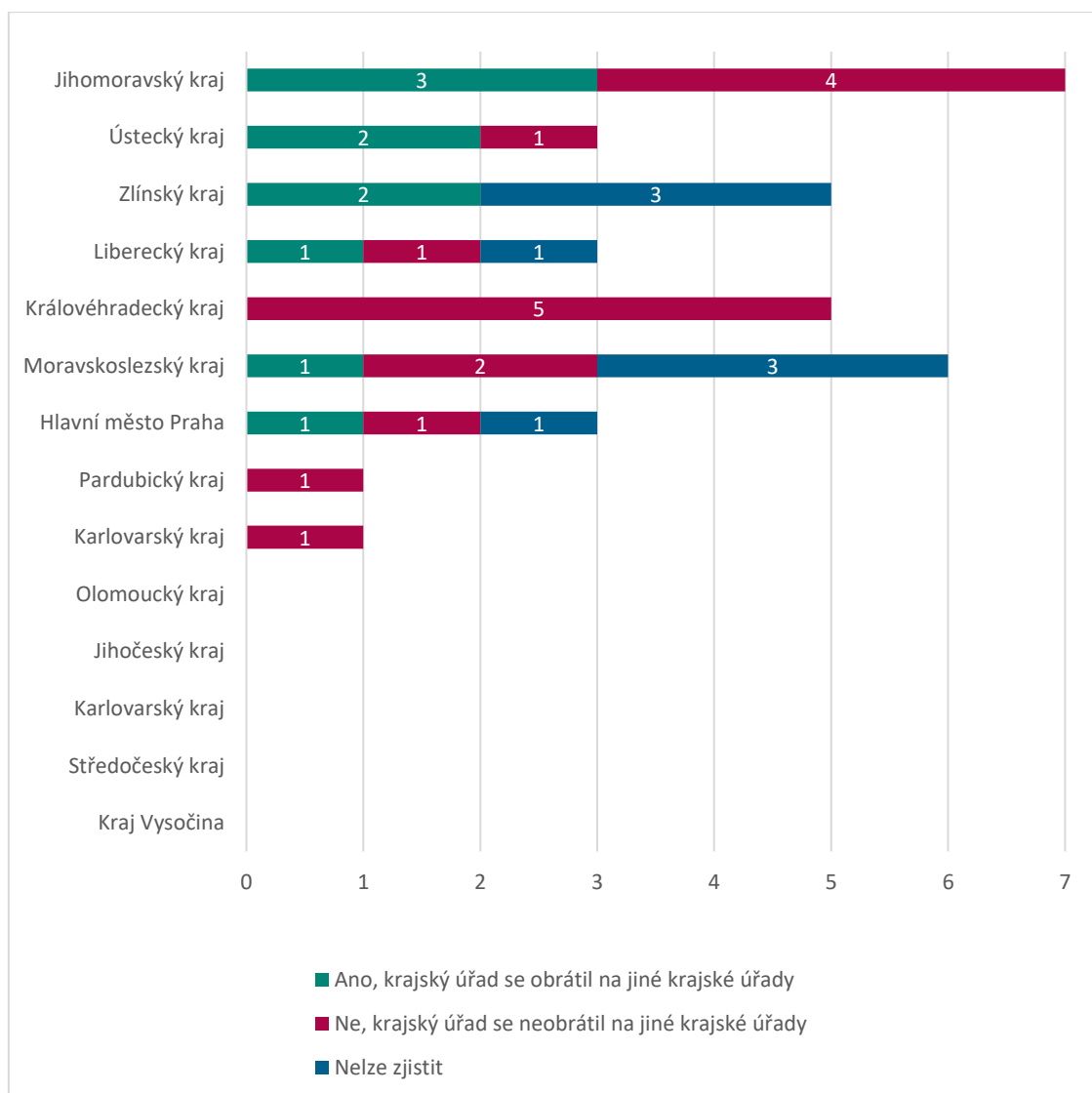
Graf 16 – Další aktivita krajských úřadů ve vyhledávání z evidence jiných krajských úřadů u dětí v PPPD ve spisech starších než tři měsíce, kde se nezdařilo párování [vyjma návratu do biologické rodiny a mezinárodního osvojení]; (N=34)

Bližší detail ohledně opětovného oslovování jiných krajských úřadů po nezdařeném párování poskytne následující graf 17, který přibližuje situaci dle jednotlivých krajů. Graf rovněž zahrnuje pouze spisy dětí, u kterých uplynulo více než tři měsíce od svěření do PPPD do sběru dat. Nejčastěji oslovoval jiné krajské úřady po nezdařeném párování Jihomoravský kraj, celkem třikrát (3 ze 7 spisů), ve čtyřech případech ale jiné krajské úřady neoslovil (4 ze 7 spisů). Naopak nejméně často oslovoval opakovaně krajské úřady Královéhradecký kraj. Ten neoslovil jiné krajské úřady ani v jednom případě z celkových pěti u spisů, kde se nezdařilo spárování a zároveň šlo o spisy starší než tři měsíce. Chybějící dokumentace ohledně opakovaného oslovování jiných krajských úřadů se týká nejčastěji Zlínského kraje (3 z 5 spisů) a Moravskoslezského kraje (3 z 6 spisů).

Graf 17 – Další aktivita krajských úřadů ve vyhledávání z evidence jiných krajských úřadů u dětí v PPPD ve spisech starších než tři měsíce, kde se nezdařilo párování [vyjma návratu do biologické rodiny a mezinárodního osvojení]; (N=34)

Doba, která uběhla mezi nezdařeným párováním a druhým oznámením o vhodnosti, se u jednotlivých krajů značně liší. Platí, že nejčastěji proběhne druhé oznámení o vhodnosti do měsíce od nezdařeného párování, jedná se přibližně o polovinu dětí (47 %; 18 z 38), vyjma těch, které se navrátily do biologické rodiny nebo byly předány do mezinárodního osvojení. Nejdelší doba mezi nezdařeným párováním a druhým oznámením o vhodnosti byla v Jihomoravském kraji, neboť jediné zde daná doba překročila čtyři měsíce, a to hned ve třech případech.

U šesti dětí ke druhému oznámení o vhodnosti nedošlo, přestože se jednalo o spisy starší než tři měsíce od prvního nezdařeného párování. Tato situace nastala ve třech krajích: Královéhradeckém kraji, Libereckém kraji a Pardubickém kraji, vždy shodně ve dvou případech.

4. První soudní rozhodnutí od svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Samotný proces zprostředkování je během PPPD omezen zákonnou maximální délkou trvání PPPD. Dítě se v PPPD může nacházet maximálně rok, jen ve výjimečných případech může být PPPD opakována. Proces zprostředkování by měl směřovat ke změně péče o dítě z přechodné na dlouhodobou s tím, že osobní péče má přednost před péčí ústavní. Jde-li o péči osobní, krajský úřad pak během zprostředkování vyhodnocuje, který typ osobní péče je možný. Zatímco u obecného pěstounství je jeho předpokladem dočasnost (pokud je to možné), u osvojení jde o trvalou statusovou změnu.

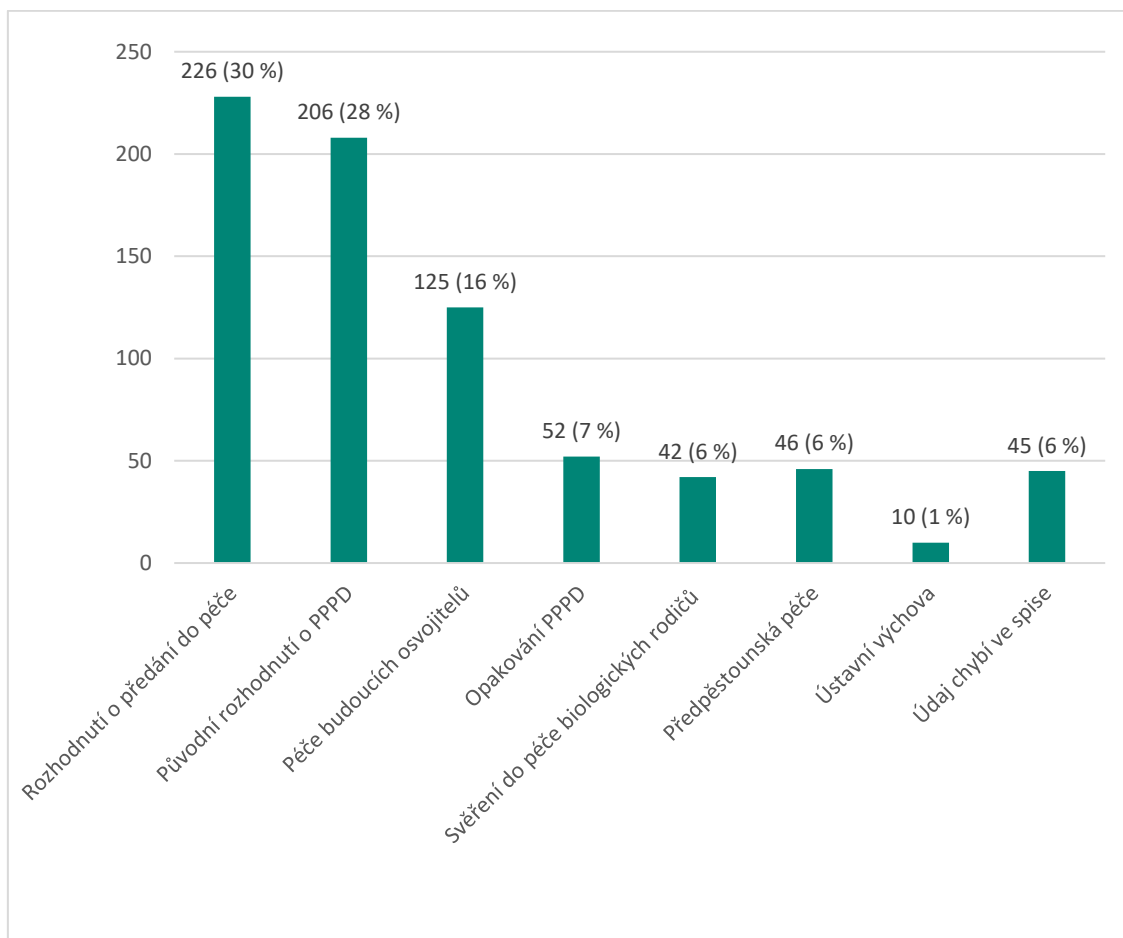
Při sběru dat ze spisů dětí v PPPD vyplývalo, že proces výběru vhodného typu péče se lišil v jednotlivých krajích. V některých krajích již OÚ ORP dítěte hlásily dítě krajskému úřadu ke zprostředkování spolu s výběrem vhodného typu péče. V jiných krajích OÚ ORP dítěte předal pouze informace o dítěti a výběr pak činil krajský úřad. V některých krajích bylo také zřejmé, že výběr je společným výsledkem jak postoje OÚ ORP dítěte, tak krajského úřadu. První soudní rozhodnutí po rozhodnutí o PPPD poté bývá často v souladu s výsledkem, ke kterému proces zprostředkování směřuje, což však není pravidlem (např. nezprostředkovaná pěstounská péče). Typ tohoto rozhodnutí i rychlost jeho vydání jsou často závislé nejen na rychlosti rozhodování soudů, aktivitě navrhovatelů (budoucích pečujících osob), ale také na průběhu, rychlosti a úspěšnosti procesu zprostředkování, a tedy i činnosti krajského úřadu a jeho případné spolupráce a vzájemné komunikace s OÚ ORP dítěte.

Sledovali jsme proto, do jakého typu péče soudy svěřují děti v PPPD v prvním soudním rozhodnutí po vydání rozhodnutí o PPPD. Také nás zajímalo, jak dlouho od svěřením do PPPD trvá, než dojde k vydání prvního soudního rozhodnutí, a jak dlouhá doba uplyne mezi oznámením o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem do prvního soudního rozhodnutí.

Jak je zřejmé z grafu 18, nejčastěji bylo prvním soudním rozhodnutím od svěřením do PPPD rozhodnutí o předání do péče, šlo se téměř o třetinu všech sledovaných případů (30 %). Ve více než čtvrtině spisů (28 %) bylo prvním rozhodnutím rozhodnutí o svěřením do pěstounské péče na přechodnou dobu. Šlo zejména o novější spisy, kdy se krajským úřadům dosud nepodařilo nalézt dětem vhodné žadatele o osvojení či obecnou pěstounskou péči nebo pro ně zajistit jiný druh péče, a žádné další soudní rozhodnutí než původní rozhodnutí o PPPD tudíž ve spisu nebylo. Následovalo svěřením do péče budoucích osvojitelů, více než šestina z celkového počtu (16 %). Ne úplně zřídka, v řádu nižších desítek dětí (7 %), soudy rozhodly o opakování PPPD a podobný počet dětí se dařilo navracet do péče biologických rodičů (6 %), případně směřovaly do předpěstounské péče (6 %). Deset dětí směřovalo do ústavní výchovy (1 %).

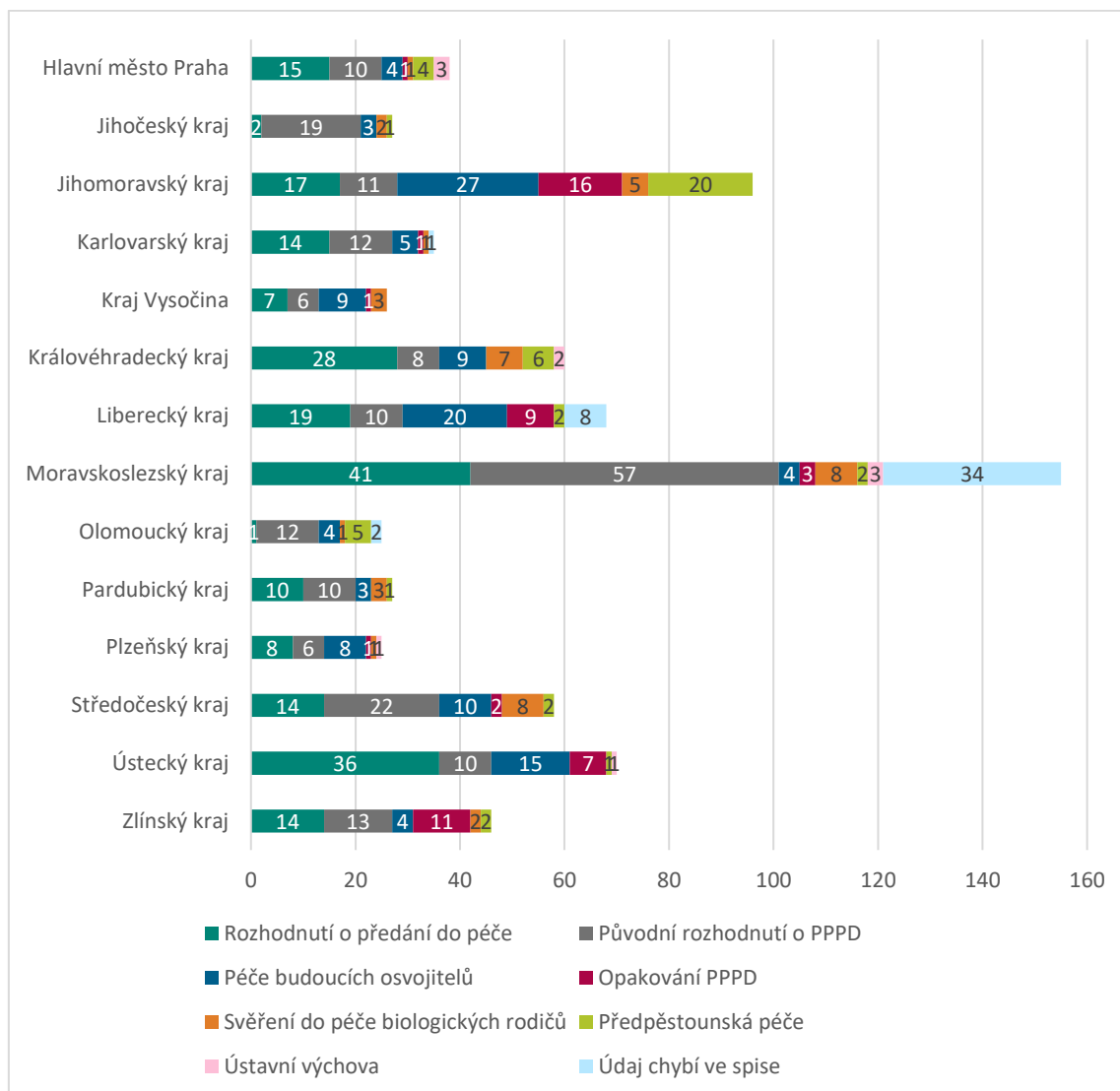
Graf 18 – Typ péče v prvním soudním rozhodnutí po vydání rozhodnutí o pěstounské péči na přechodnou dobu (N=752)

Typ péče dle prvního soudního rozhodnutí se významně lišil dle jednotlivých krajů, jak je zřejmé z grafu 19. Nejvíce rozhodnutí o předání do péče padlo v Moravskoslezském kraji (41), následoval Ústecký kraj (36). Naopak nejvíce rozhodnutí o péči budoucích osvojitelů bylo vydáno v Jihomoravském kraji (27) a Libereckém kraji (20). Pěstounská péče na přechodnou dobu se nejčastěji opakovala v Jihomoravském kraji (16), Zlínském kraji (11) a v Libereckém kraji (9); zatímco soudy v Pardubickém kraji, Olomouckém kraji, Královéhradeckém kraji i Jihočeském kraji se dokázaly opakování PPPD vyvarovat. Nejúspěšnější v navrácení dětí do biologické rodiny byly Moravskoslezský kraj a Středočeský kraj (v obou krajích shodně 8 dětí). Následoval Královéhradecký kraj, kde bylo navrženo do rodiny sedm dětí. Ústavní výchova byla nařízena nejvíce dětem v Moravskoslezském kraji a v hlavním městě Praze. V obou krajích se jednalo o tři děti. V Královéhradeckém kraji byla ústavní výchova nařízena dvěma dětem.

Významná část spisů v Moravskoslezském kraji, více než pětina (22 %; 34 ze 155), neobsahovala údaje o tom, o jakém druhu péče soud rozhodl. Uvedené údaje chyběly ve více než desetině spisů (12 %; 8 z 68) v Libereckém kraji.

Graf 19 – Typ péče v prvním soudním rozhodnutí po vydání rozhodnutí o pěstounské péči na přechodnou dobu dle krajů (N=752)

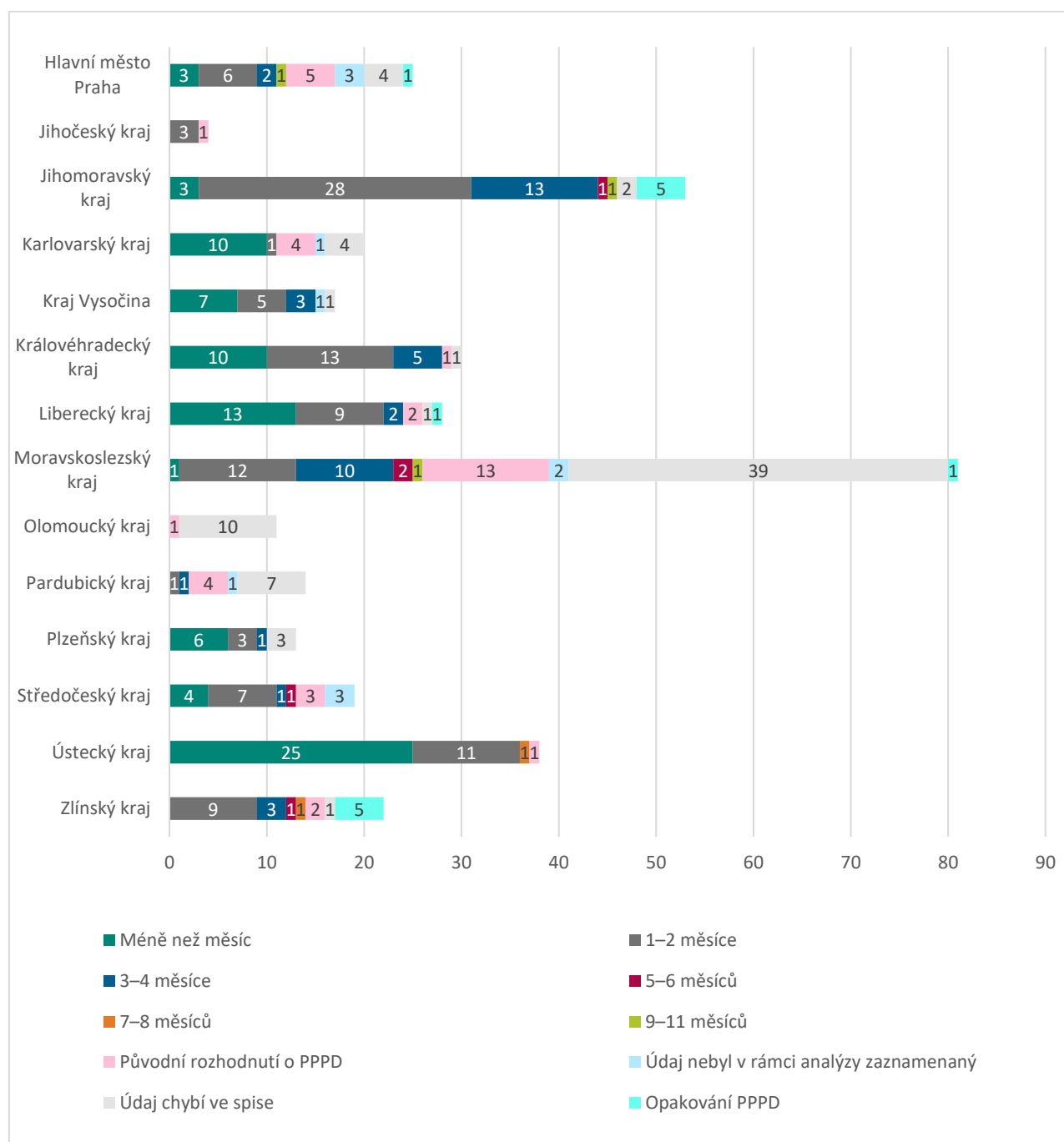
Další údaj, který nám pomůže odhalit překážky v hladkém přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu představuje doba, která uplyne od oznámení o vhodnosti po prvním soudním rozhodnutí (graf 20). Délka tohoto období se odvíjí od aktivity navrhovatele (podání návrhu) a soudu (vydání rozhodnutí). Daný údaj může krajským úřadům poskytnout určitý přehled o tom, s jakou dobou mají v budoucí praxi přibližně počítat. I z tohoto důvodu jsme do analýzy tento údaj zařadili. Krajské úřady totiž mohou nepřímo délku tohoto údaje ovlivnit působením na navrhovatele tak, aby své návrhy podávali co nejdříve. Prvním soudním rozhodnutím jsou zpravidla předběžná opatření, o kterých soud rozhoduje v krátkých časových intervalech.

Významná část spisů v některých krajích neobsahuje žádoucí informace o době, která uplyne mezi oznámením o vhodnosti a prvním soudním rozhodnutím. Jedná se zejména o Olomoucký kraj, kde chybí naprostá většina daných údajů (91 %; 10 z 11); Pardubický kraj, ve kterém nejsou uvedeny informace v polovině spisů (50 %; 7 ze 14) a Moravskoslezský kraj, kde chybí dané údaje téměř v polovině všech spisů (48 %, 39 z 81).

Z předložené spisové dokumentace vyplývá, že většina soudů (93 % ze 14) vydala alespoň jedno první rozhodnutí do dvou měsíců od oznámení o vhodnosti, tedy pravděpodobně došlo i ke změně péče o dítě (kromě vydání rozhodnutí o opakování PPPD a původního rozhodnutí o PPPD). Obecně lze tvrdit, že většina soudů vydala první rozhodnutí v poměrně krátkém čase; ve srovnání s údaji o průměrných dobách od svěření dítěte do PPPD do vydání oznámení o vhodnosti (graf 5). Je však třeba podotknout, že v některých krajích soudní rozhodnutí ve spisech chyběla (např. v Olomouckém kraji).

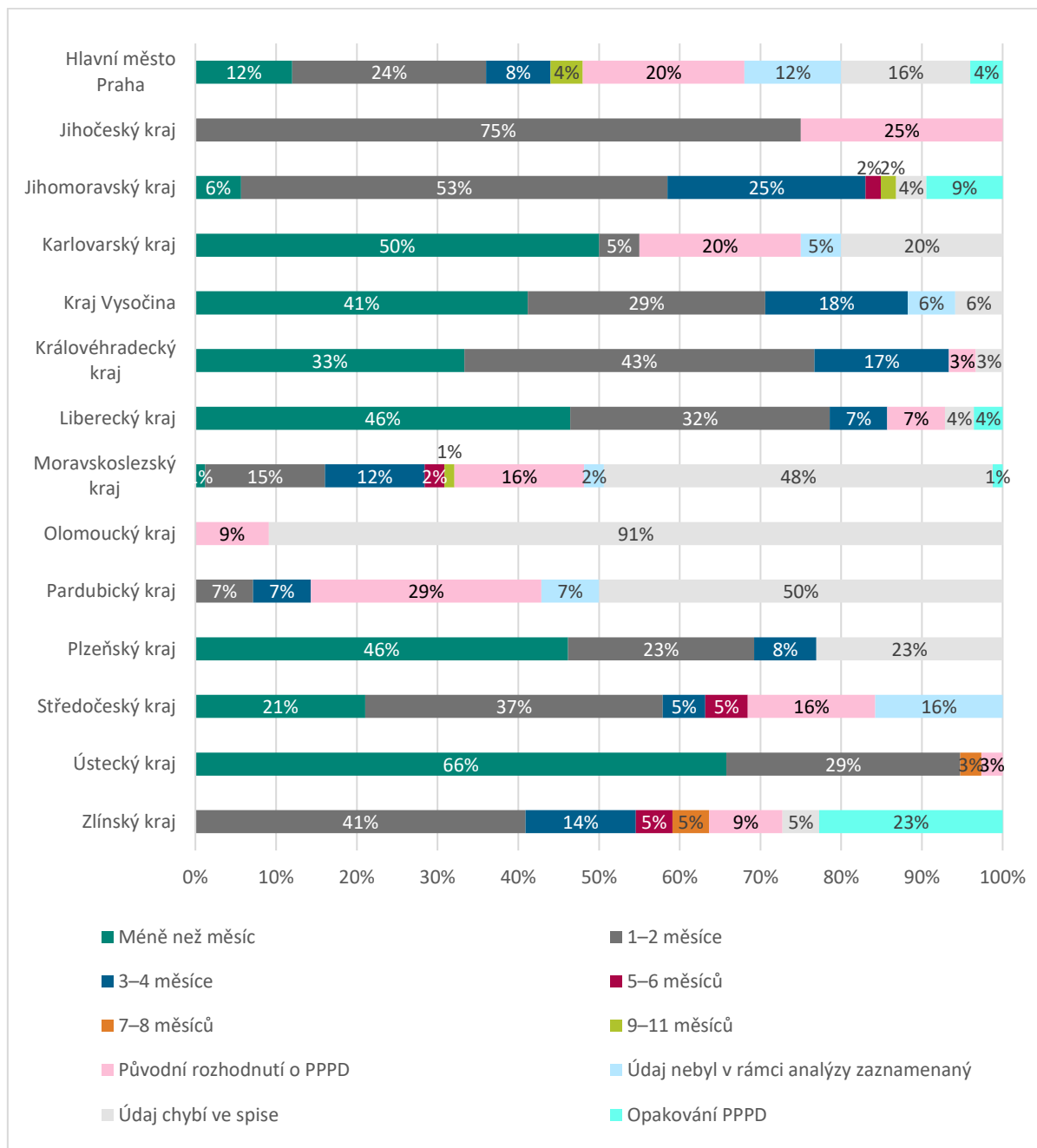
Graf 20 – Doba, která uplynula od oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem do prvního soudního rozhodnutí, soudy členěny dle krajů (N=375)

Z poměrového vyjádření téhož údaje (graf 21) je zřejmé, že nejvíce spisů, kde doba od oznámení o vhodnosti do prvního soudního rozhodnutí nepřekročila tři měsíce, eviduje Ústecký kraj (95 %; 36 z 38). Následuje Liberecký kraj (78 %; 22 z 28), Královéhradecký kraj (77 %; 23 z 30) a Jihočeský kraj (75 %; 3 ze 4).

Graf 21 – Doba, která uplynula od oznámení o vhodnosti stát se pěstounem či osvojitelem do prvního soudního rozhodnutí dle krajů – poměrové vyjádření (N=375)

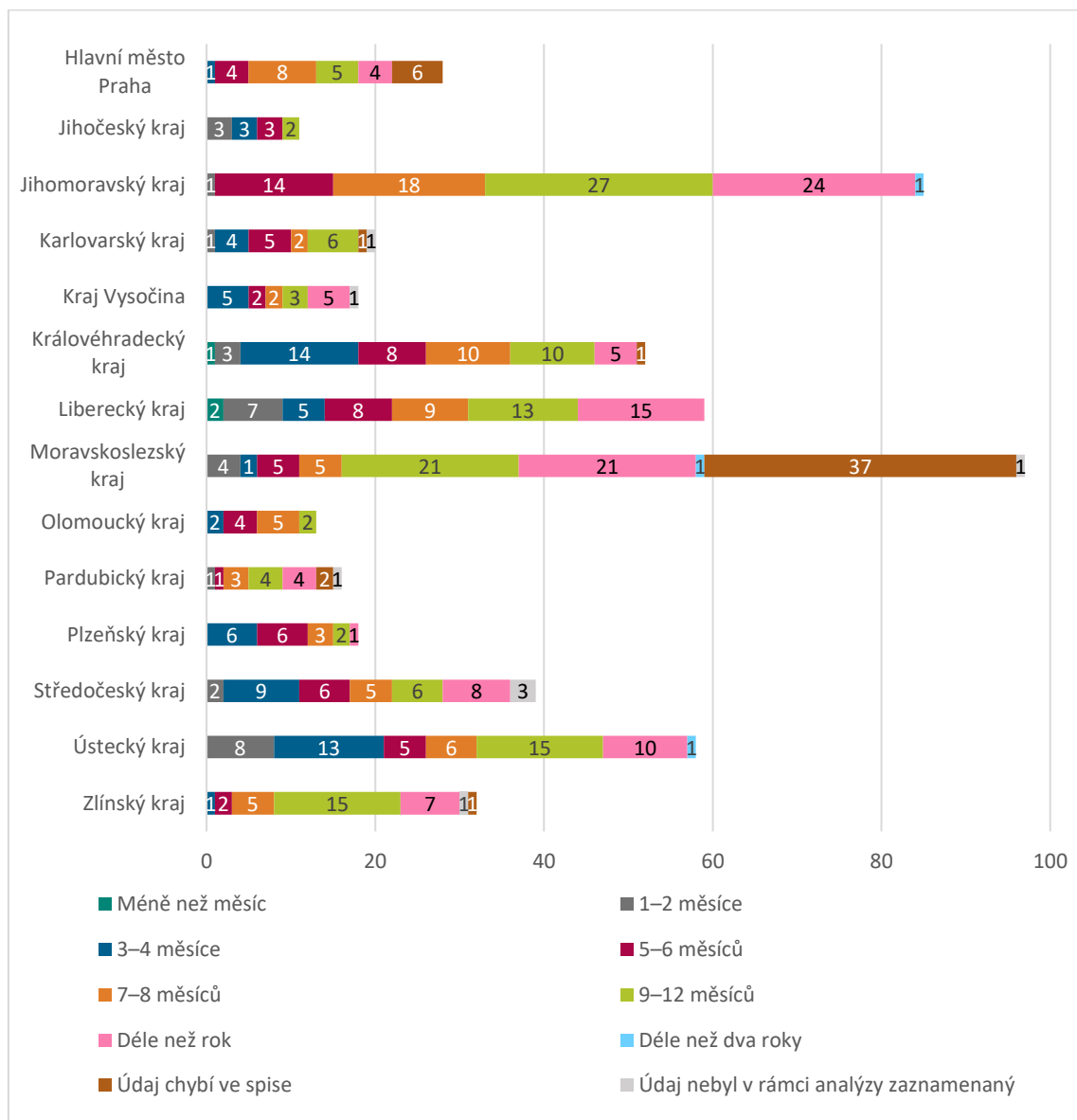

Dále nás zajímalo, jak dlouho trvá, než dojde k prvnímu soudnímu rozhodnutí od svěřeni dítěte do PPPD (graf 22). Tuto délku ovlivňují různé faktory, jako je například probíhající sanace rodinných poměrů biologické rodiny, doba vyhledávání vhodného žadatele krajským úřadem či délka soudních řízení. Více než dva roky uběhlo od svěřeni do PPPD do

rozhodnutí soudu celkem u tří dětí, vždy se jednalo o jeden případ v kraji (Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj a Jihomoravský kraj), přičemž nejdéle se jednalo o 847 dnů, tedy déle než dva roky (Ústecký kraj). V řadě krajů rovněž trvalo déle než rok (ale méně než dva roky), než došlo k vydání prvního soudního rozhodnutí, nejčastěji v Jihomoravském kraji (24 dětí) Moravskoslezském kraji (21 dětí) a Libereckém kraji (15 dětí). V Moravskoslezském kraji nejčastěji potřebné údaje ve spisu chyběly, celkem šlo o 37 spisů.

Graf 22 – Doba, která uplynula od svěření dítěte do PPPD do prvního soudního rozhodnutí ve spisech, dle krajů (N=544)

5. Poslední soudní rozhodnutí od svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

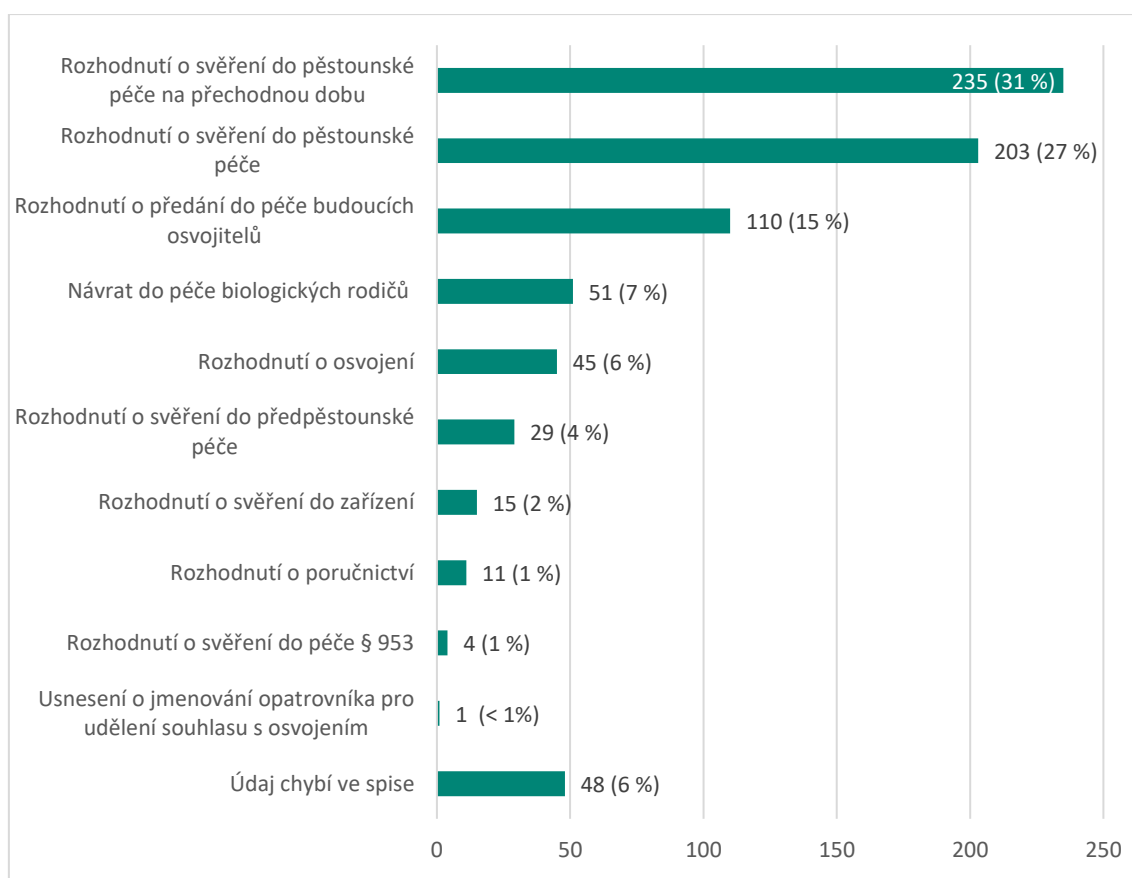
Vydání prvního soudního rozhodnutí po rozhodnutí o svěření dítěte do PPPD zpravidla určuje směřování dítěte (výjimkou je rozhodnutí o opakování PPPD), které bývá následně

potvrzeno posledním soudním rozhodnutím ve spisu. Následující kapitola přibližuje, o jakém typu péče soudy rozhodly.

Poslední soudní rozhodnutí (graf 23) představovalo nejčastěji rozhodnutí o svěřeni do pěstounské péče na přechodnou dobu, jedná se téměř o třetinu z celkového počtu (31 %). Zpravidla šlo o případy dětí, u kterých dosud soudy nevydaly další rozhodnutí (a šlo tedy rovněž o první soudní rozhodnutí), nebo šlo o opakování PPPD po roce od původního rozhodnutí. Následovala rozhodnutí o svěřeni do pěstounské péče, což představuje více než čtvrtinu z celkového počtu (27 %). Dále soudy přibližně v šestině spisů rozhodly o předání do péče budoucích osvojitelů (15 %). O návratu do péče biologických rodičů soudy rozhodly v 51 případech (7 %) a v 15 případech (2 %) soudy rozhodly o nařízení ústavní výchovy.

Graf 23 – Soudní rozhodnutí podle typu péče, do které bylo dítě svěřeno (N=752)

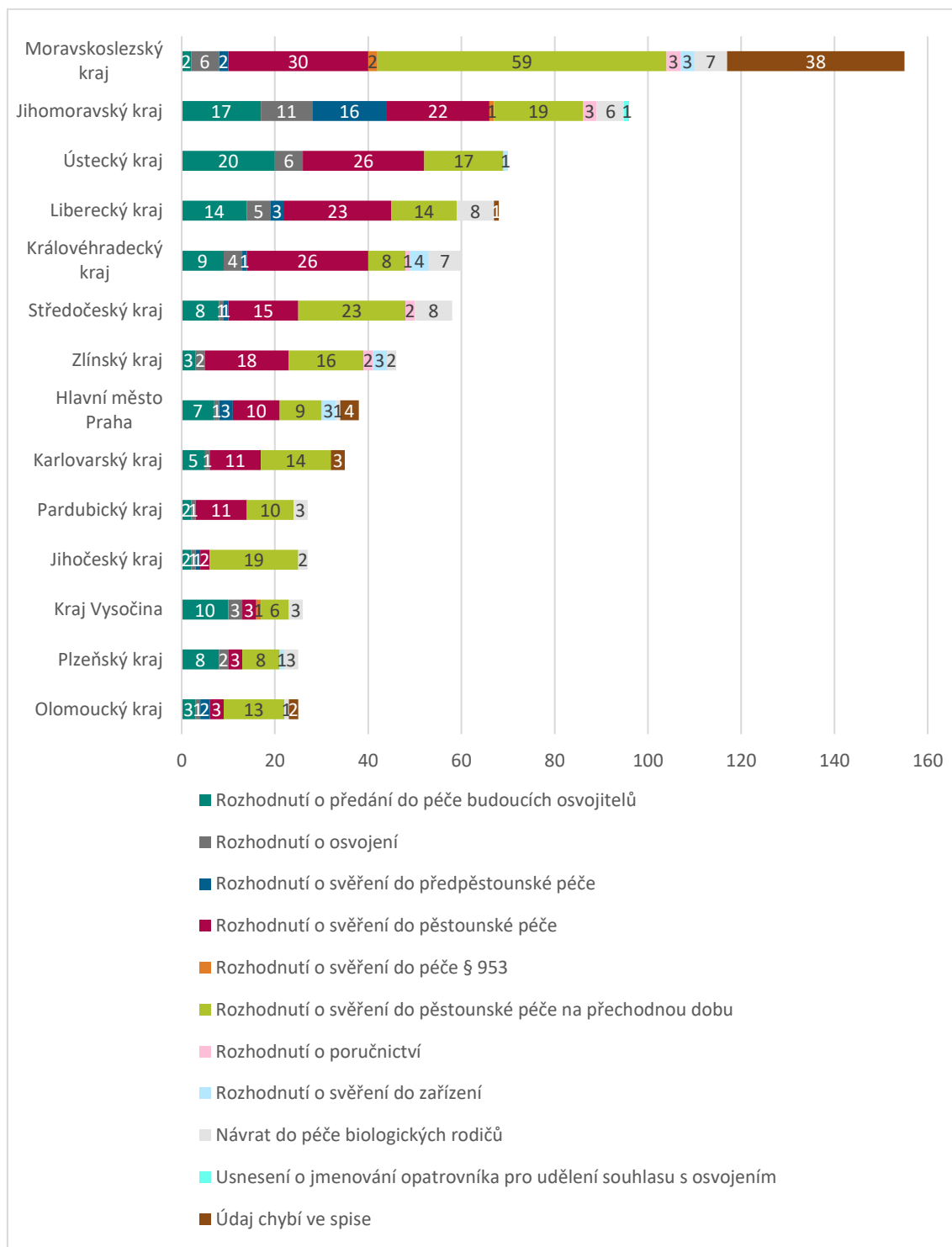

Mezi jednotlivými kraji panují významné rozdíly v soudní praxi ohledně typu péče, do které bývají děti svěřovány (graf 24). Do pěstounské péče svěřovaly soudy nejvíce děti v Moravskoslezském kraji (30 dětí), následoval Královéhradecký kraj a Ústecký kraj (u obou jde shodně o 26 dětí). Naopak nejméně dětí svěřily soudy do pěstounské péče v Jihočeském kraji (2 děti). O osvojení dítěte rozhodly soudy nejčastěji v Jihomoravském kraji (11 dětí), naopak pouze o osvojení jednoho dítěte rozhodl soud v hlavním městě Praze, Středočeském kraji, Karlovarském kraji, Pardubickém kraji, Jihočeském kraji a Olomouckém kraji. Do péče budoucích osvojitelů směřovalo nejvíce dětí v Ústeckém kraji (20 dětí), následoval Jihomoravský kraj (17 dětí) a Liberecký kraj (14 dětí). Oproti tomu nejméně dětí směřovalo

do péče budoucích osvojitelů v Moravskoslezském kraji, Pardubickém kraji a Jihočeském kraji – ve všech případech šlo shodně o dvě děti.

Graf 24 – Soudní rozhodnutí podle typu péče, do které bylo dítě svěřeno, dle krajů (N=752)

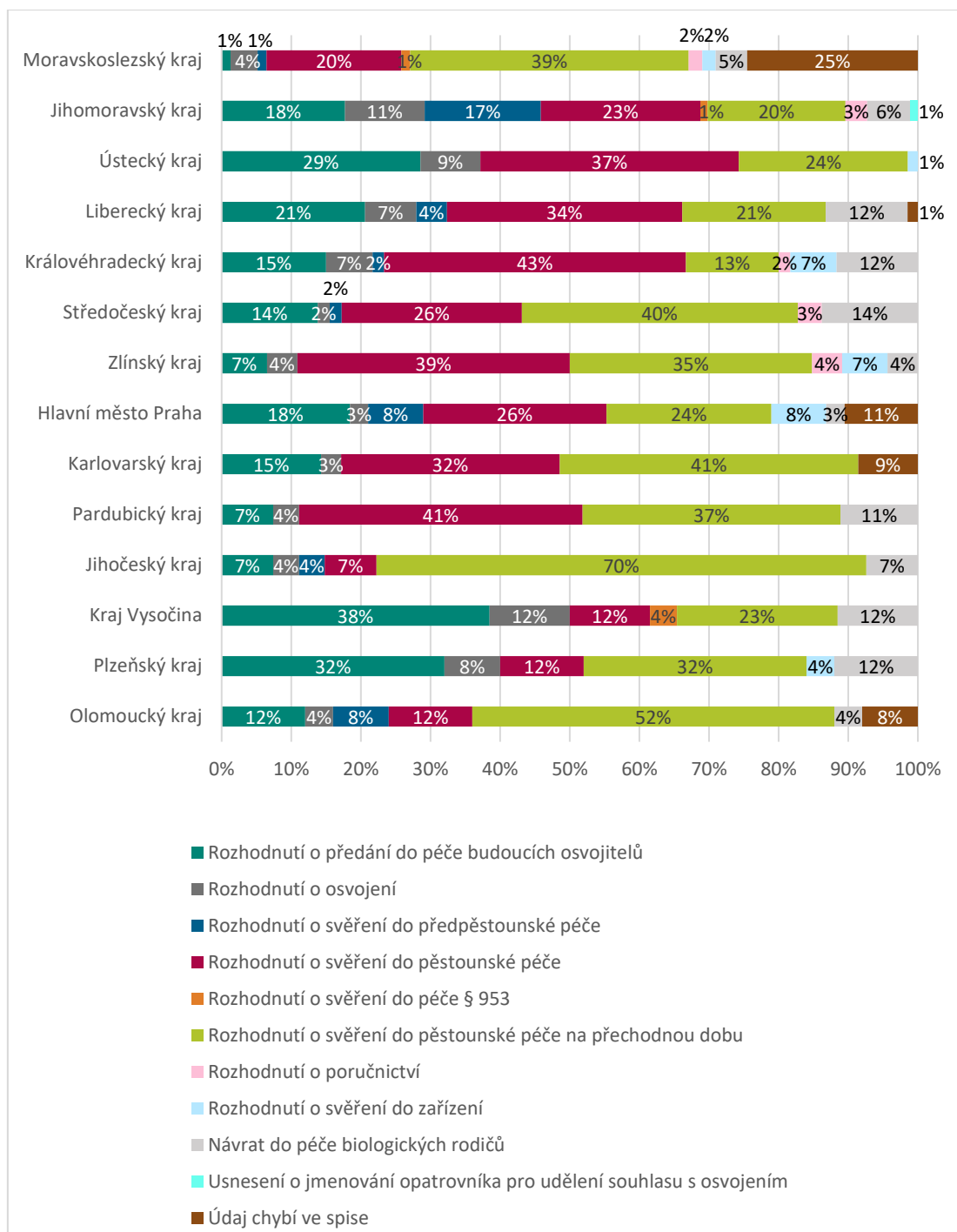

Z grafu 25 je zjevné, že do pěstounské péče směřoval nejvyšší podíl dětí v Královéhradeckém kraji (43 %; 26 z 60) a Pardubickém kraji (41 %; 11 z 27). Naopak poměrově nejméně dětí v daném kraji směřovalo do pěstounské péče v Jihočeském kraji (7 %; 2 z 27). O osvojení

rozhodly soudy poměrově nejvíce v Kraji Vysočina (12 %; 3 z 26) a v Jihomoravském kraji (11 %; 11 z 96), nejméně ve Středočeském kraji (2 %; 1 z 58). Poměrově nejvíce dětí směřovalo do péče budoucích osvojitelů v Kraji Vysočina (38 %; 10 z 26) a v Plzeňském kraji (32 %; 8 z 25). Naopak nejméně v Moravskoslezském kraji, kde šlo pouze o jedno procento z celkového počtu dětí v kraji (1 %; 2 ze 155).

Graf 25 – Soudní rozhodnutí podle typu péče, do které bylo dítě svěřeno, dle krajů – poměrové vyjádření (N=752)

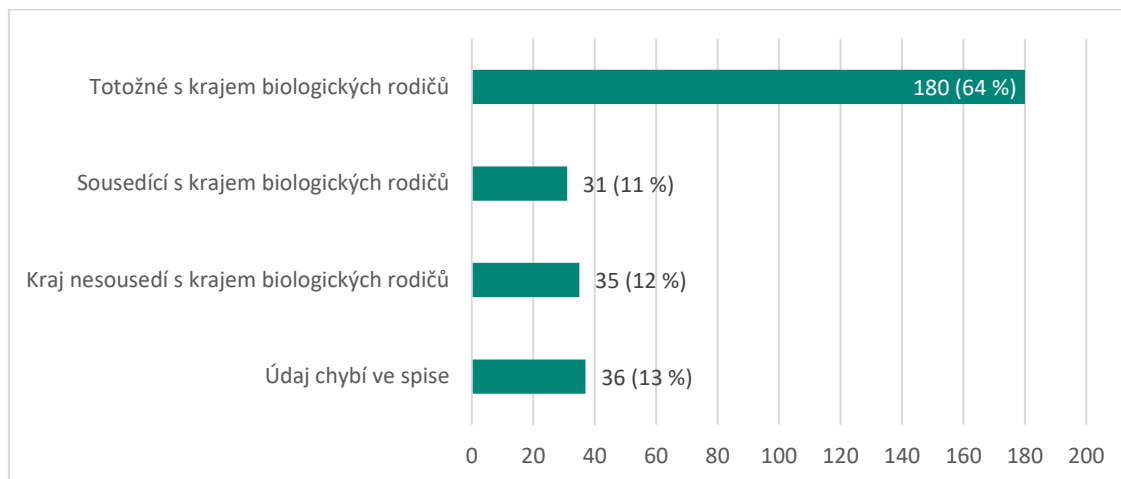
6. Kontakty dětí s biologickou rodinou

Následující kapitola se věnuje jednak tomu, jak daleko od biologických rodičů jsou umísťovány děti, které směřují do pěstounské péče, jednak dětem, o které biologičtí rodiče nejvíce zájem. Další rozměr kontaktů s biologickou rodinou představuje zachovávání sourozeneckých vazeb.

Pěstounská péče předpokládá zachování vazeb na biologickou rodinu, a proto by měl výběr žadatelů zohledňovat také blízkost jejich bydliště a faktického bydliště alespoň jednoho člena biologické rodiny, zejména pak toho, který jeví o kontakt zájem. Nejsilnější zájem na zachování vazeb ze členů rodiny dítěte je pak s biologickými rodiči. Zaměřili jsme se tedy na to, zda jsou děti umísťovány do kraje, ve kterém žijí jejich rodiče (graf 26), případně zda spolu kraje alespoň sousedí. Zájem na zachování kontaktů s rodinou je zásadní u péče pěstounské, a nikoliv u osvojení, v jehož důsledku vazby na původní rodinu zanikají. Zajímaly nás pouze spisy dětí, u nichž soud rozhodl o pěstounské péči anebo o jejich svěření do péče dle § 953.¹³

Nejčastěji, přibližně ve dvou třetinách (64 %), se krajům dařilo umísťovat děti do stejného kraje, kde měli bydliště rodiče. Přibližně v desetině případů (11 %) směřovaly děti do kraje sousedícího. Stejně tak přibližně v desetině případů (12 %), se krajům nepodařilo svěřit děti do pěstounské péče blízko bydliště rodičů.

Graf 26 – Umísťování dětí v PPPD směřujících do pěstounské péče dle bydliště rodičů (N=282)

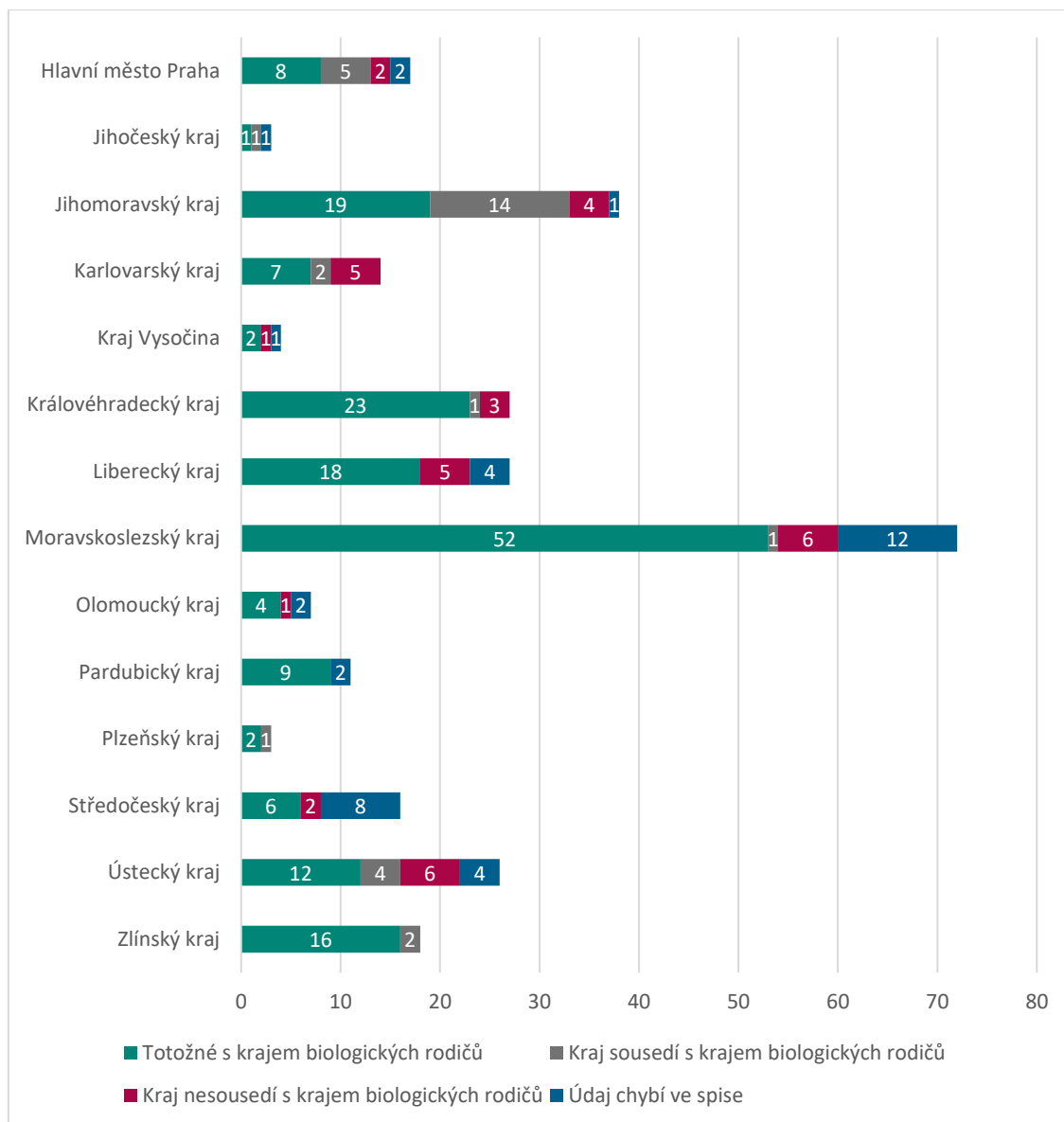
Bližší pohled na jednotlivé kraje ukazuje, že praxe se liší. Například v Jihočeském kraji, Pardubickém kraji, Plzeňském kraji a Zlínském kraji se dařilo umísťovat děti do kraje totožného nebo alespoň sousedícího s krajem, kde má faktické bydliště alespoň jeden z rodičů dítěte (graf 27). Z pohledu absolutních čísel naopak byly nejméně úspěšné Moravskoslezský kraj a Ústecký kraj, kde nejčastěji směřovaly děti mimo kraj, ve kterém

¹³ Péče jiné osoby je forma náhradní rodinné péče, při níž soud svěřuje dítě do péče pečující osoby v případech, kdy o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Tato péče má přednost před péčí ústavní. Rozdíly oproti pěstounské péči spočívají zejména v jejím financování, hrazení výživného a vymezení práv a povinností. Svěřením do péče jiné osoby se nezprostředkovává, předpokládá se zejména péče příbuzné či dítěti blízké osoby, i když není vyloučena ani péče jiné osoby.

mají bydliště jejich rodiče, ale i mimo sousedící kraje. V obou krajích se tak stalo shodně v šesti případech.

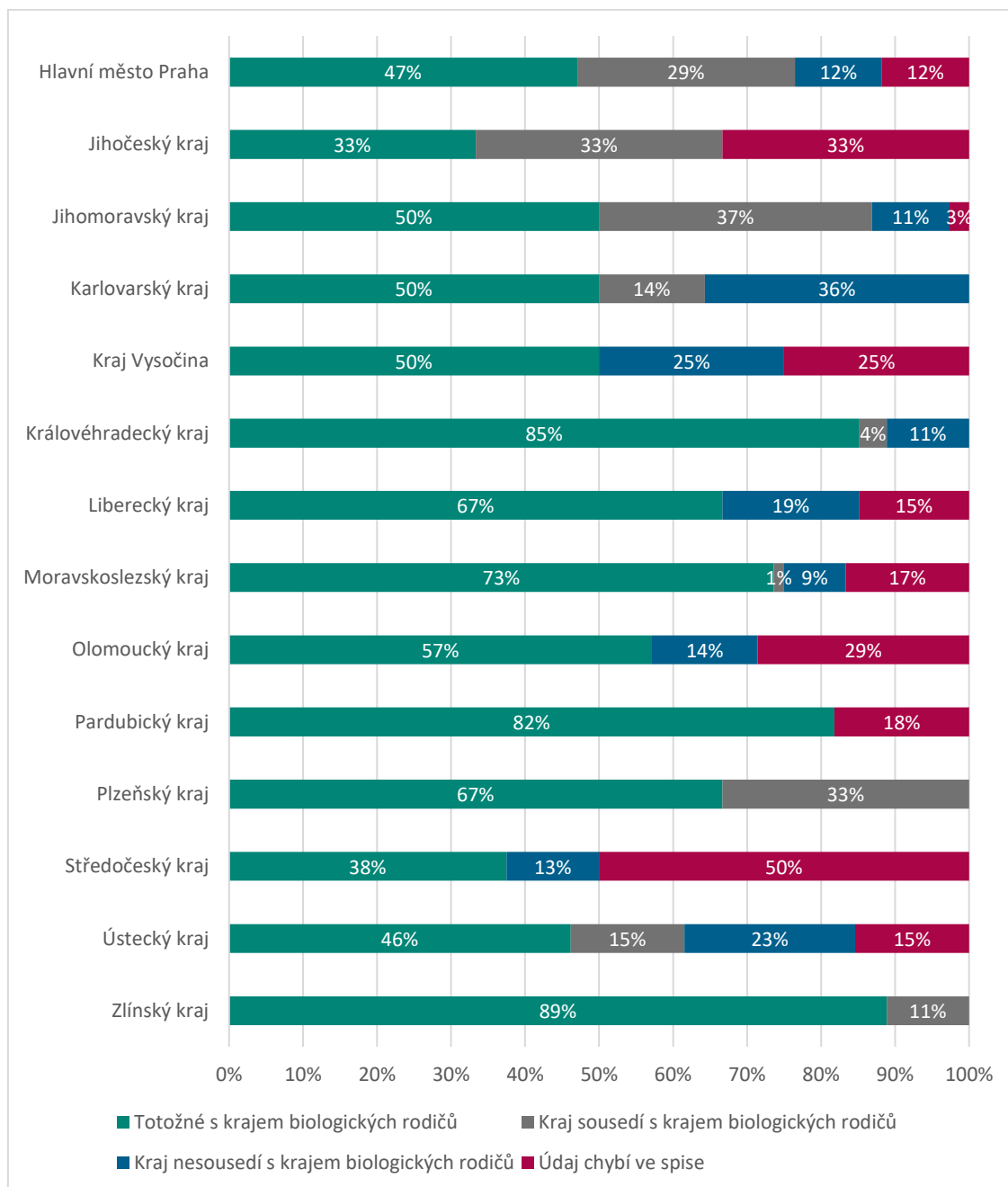
Graf 27 – Umísťování dětí v PPPD směřujících do pěstounské péče dle bydliště rodičů, dle krajů (N=282)

V poměrovém vyjádření umísťování dětí v PPPD do blízkosti bydliště rodičů (graf 28) vychází nejhůře Karlovarský kraj, kde se nepodařilo umístit více než třetinu dětí (36 %) do stejného či alespoň sousedícího kraje s bydlištěm rodičů. Následuje Kraj Vysočina, kde se jedná o čtvrtinu z celkového počtu (25 %) a Ústecký kraj, kde se jedná téměř o čtvrtinu (23 %). Děti, které jsou umístěny daleko od svých rodičů, tak mohou mít kontakt s nimi významně ztížený. Nejúspěšnější v umísťování dětí v blízkosti rodičů jsou Zlínský kraj (89 %), Královéhradecký kraj (85 %) a Pardubický kraj (82 %), kde se daří umístit naprostou většinu dětí do stejného kraje, kde žije alespoň jeden z rodičů.

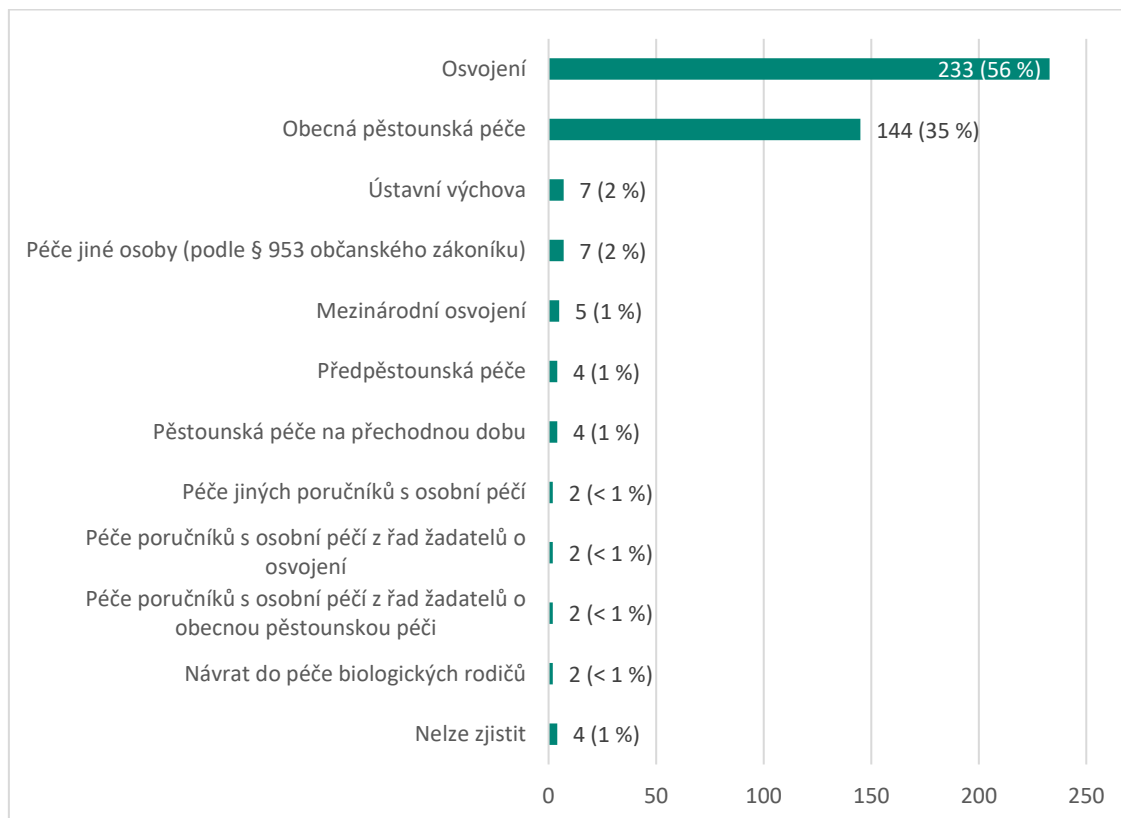

Graf 28 – Poměrové vyjádření umístování dětí v PPPD směřujících do pěstounské péče dle bydliště rodičů, dle krajů (N=282)

Jak je zřejmé z grafu 29, více než polovina dětí, o které rodiče nejvíce zájem (56 %), směřuje do osvojení. Rovněž významná část těchto dětí, více než dvě pětiny (35 %), směřuje do obecné pěstounské péče a spolu s nimi další část do předpěstounské péče (1 %) a péče jiné osoby (2 %), přestože o ně ani jeden z rodičů nejvíce zájem. Nejeví-li ani jeden z rodičů o dítě zájem, dítě nemusí automaticky směřovat do osvojení. Může existovat jiný zájem, jenž osvojení bude bránit, jako je například zájem na zachování sourozeneckých vazeb či na kontaktu s jiným příbuzným.

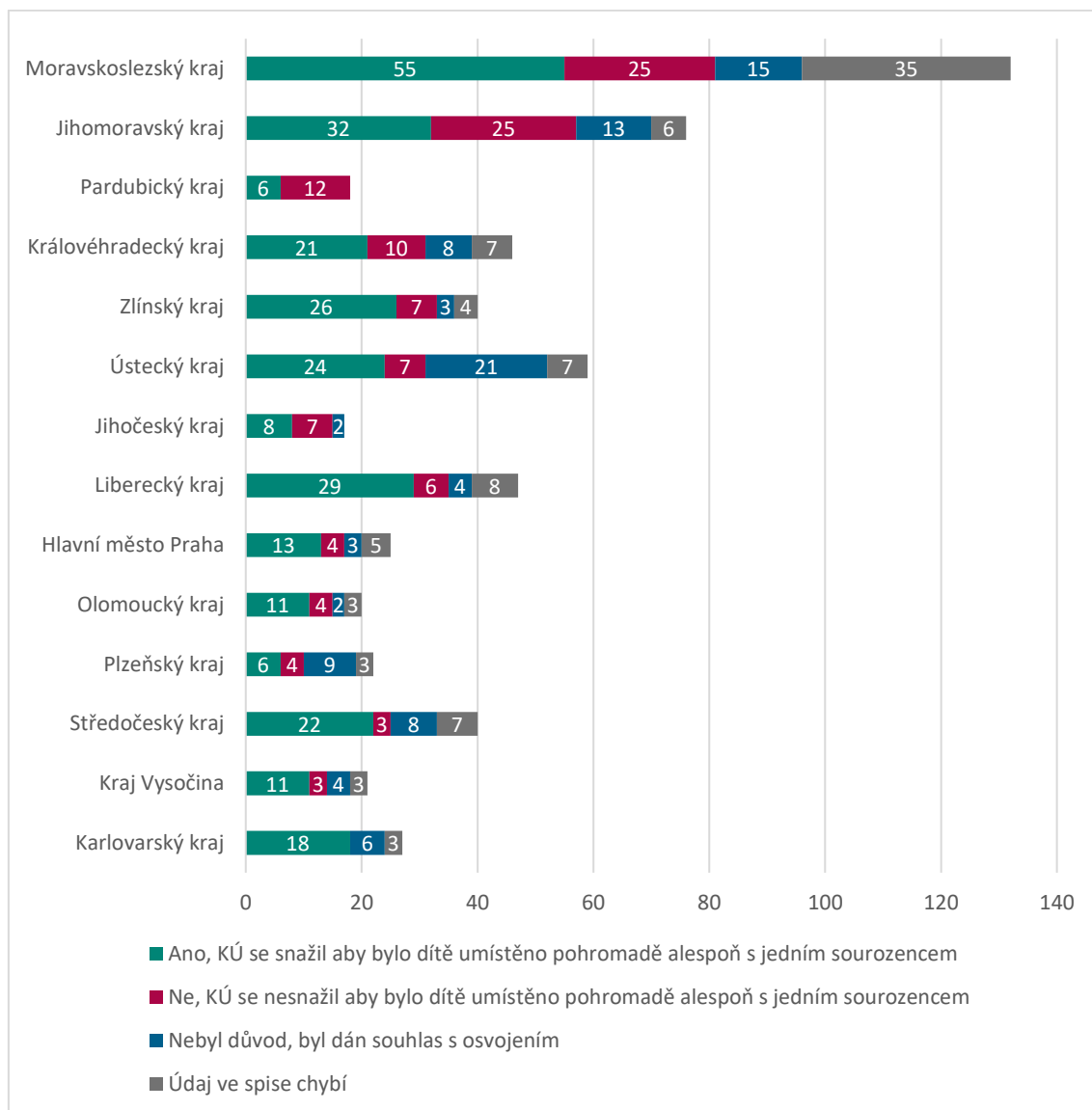
Graf 29 – Další směřování dětí z PPPD, o něž rodiče nejevili zájem (N=416)

Další způsob zachování kontaktů některých dětí s rodinou představuje umísťování dětí společně s jejich sourozenci. Více než tři čtvrtiny dětí v PPPD (78 %; 588 ze 752) totiž měly ve sledovaném období alespoň jednoho sourozence. Může se jednat buď o sourozence, kteří jsou společně svěřeni do PPPD, ale stejně tak se může jednat o starší nebo mladší sourozence, kteří jsou nadále v biologické rodině nebo i v jiných rodinách. Proto jsme sledovali, zda se krajský úřad snažil, aby bylo dítě svěřeno společně alespoň s jedním sourozencem (vyjma dětí, kde byl vydán souhlas s osvojením) a také, zda dítě skutečně bylo svěřeno alespoň s jedním sourozencem (graf 30). Krajské úřady pro zajištění společného umístění sourozenců zjišťovaly kapacity přijetí dalšího dítěte u osob či zařízení, jež v době zprostředkování měly v péči jeho sourozence, nebo u osob a zařízení, které by mohly přijmout sourozenecké skupiny.

V přepočtu na absolutní čísla se v Moravskoslezském kraji dařilo nejméně, aby bylo dítě svěřeno alespoň s jedním sourozencem. Přibližně pětina z dětí (25 dětí), které mají sourozence, s ním do PPPD nebyla svěřena. Zároveň také v Moravskoslezském kraji v případě 35 dětí (nejvíce ze všech krajů) nebylo zjistitelné ze spisové dokumentace, zda se krajský úřad snažil, aby zůstali sourozenci pohromadě. V poměrovém vyjádření však vychází hůře Jihomoravský kraj, kterému se u 25 dětí nepodařilo, aby zůstaly pohromadě, což tvoří přibližně třetinu z celkového počtu dětí v PPPD se sourozenci v kraji (33 %; 25 ze 76). S výrazným rozdílem následuje Pardubický kraj, kde jde o 12 dětí, které se krajskému úřadu nepodařilo umístit alespoň s jedním sourozencem. Naopak u Karlovarského kraje jsme nezaznamenali žádný případ, kdy by se krajskému úřadu nepodařilo umístit děti k sourozencům.

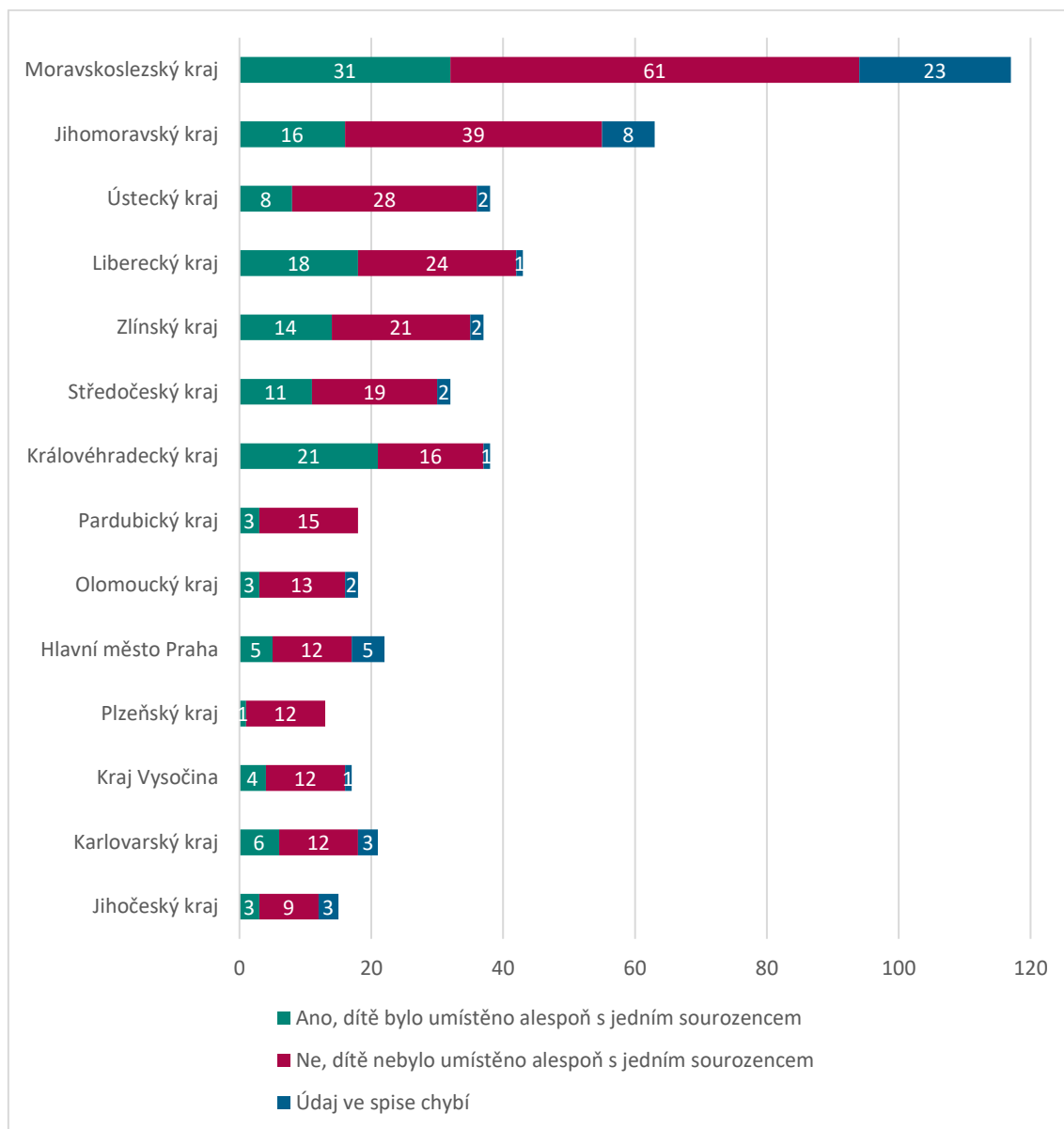
Graf 30 – Aktivita krajských úřadů v umísťování dětí v PPPD pohromadě alespoň s jedním ze sourozenců dle krajů (N=588)

Jak je zřejmé z grafu 31, nejvíce dětí, které se nepodařilo umístit společně alespoň s jedním sourozencem, se nachází v Moravskoslezském kraji, a to celkem 61. S významným odstupem následuje Jihomoravský kraj (39) a Ústecký kraj (28). Moravskoslezskému kraji se zároveň ve srovnání s ostatními kraji podařilo umístit nejvíce děti společně alespoň s jedním sourozencem, jednalo se o 31 dětí. Moravskoslezský kraj se vymyká mezi ostatními kraji nejvyšším počtem dětí v PPPD, což umožňuje, aby zvládl umístit společně se sourozenci nejvíce dětí ze všech krajů, ale zároveň dosáhnout nejvyšších hodnot i v případech, kdy se mu děti nedaří umístit se sourozenci. Bližší srovnání úspěšnosti poměrového vyjádření nabídne níže graf 32. Úspěšným krajem v umísťování dětí se sourozenci je Královéhradecký kraj, kde se podařilo takto umístit 21 dětí.

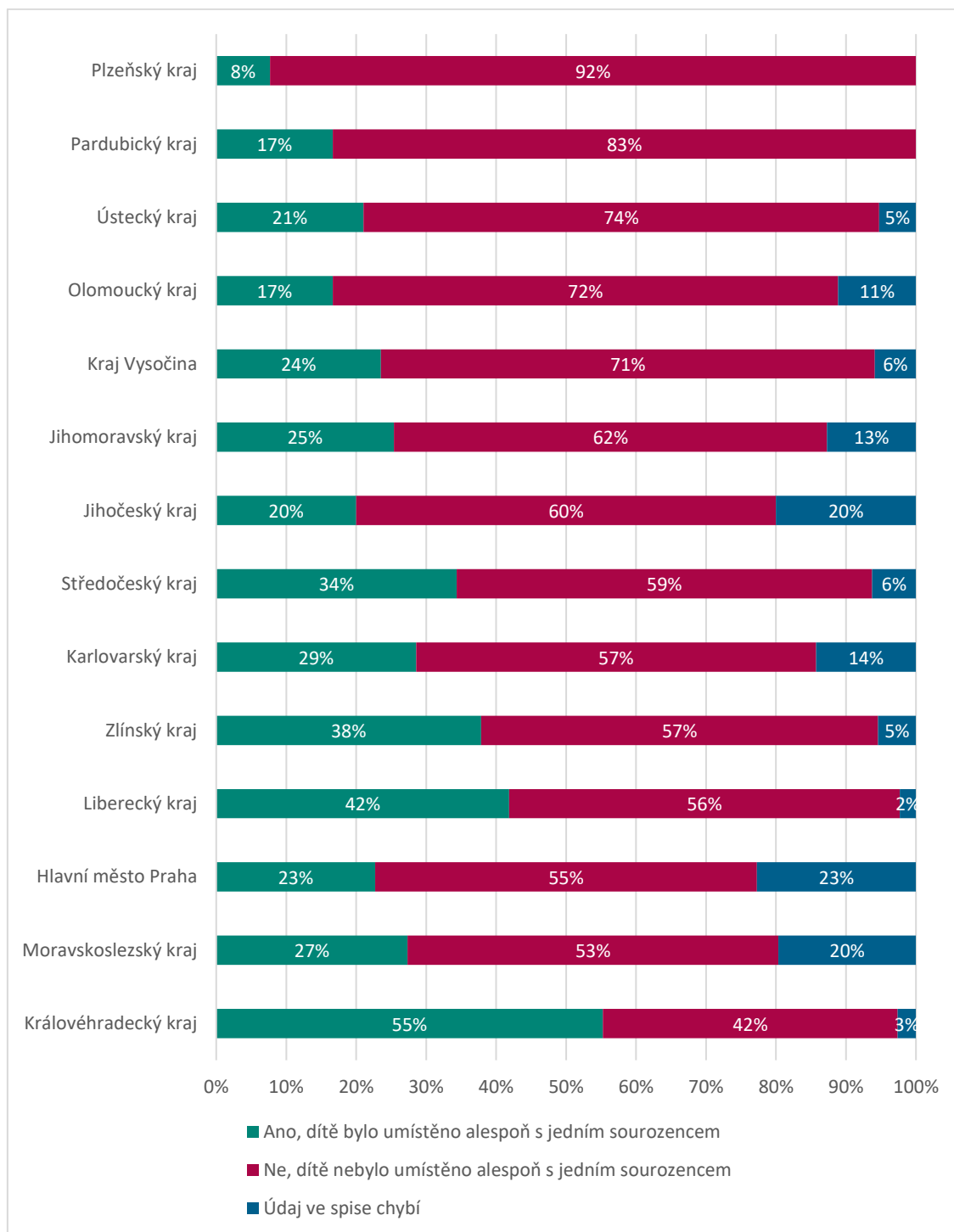
Graf 31 – Umísťování dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu pohromadě alespoň s jedním sourozencem dle krajů (N=490)

Pokud zohledníme celkový počet dětí na kraj (graf 32), tak nejméně úspěšný v zachování sourozeneckých vazeb byl Plzeňský kraj, kde naprostá většina dětí (92 %) nebyla umístěna se sourozencem. Více než čtyři pětiny (83 %) dětí se nepodařilo umístit k sourozencům v Pardubickém kraji. Jedině v Královéhradeckém kraji se podařilo umístit děti pohromadě se svými sourozenci ve více než polovině všech případů (55 %).

Graf 32 – Umísťovanie detí v pěstounské péči na přechodnou dobu pohromadě alespoň s jedním sourozencem dle krajů – poměrové vyjádření (N=490)

7. Zvláště zranitelné skupiny dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

Častý problém pro orgány sociálně-právní ochrany dětí představuje nedostatek žadatelů o osvojení či obecnou pěstounskou péči pro zvláště zranitelné skupiny dětí.¹⁴ Jedná se zejména o romské děti, sourozenecké skupiny dětí, děti s postižením nebo děti jiné národnosti či státní příslušnosti. V rámci obsahové analýzy jsme se na tyto děti soustředili zvláště, abychom zjistili, kolik takových dětí prochází pěstounskou péčí na přechodnou dobu, nakolik se u těchto dětí daří párování a jak často směřují do ústavní výchovy.

Samostatný komentář si zaslouží okolnosti sběru dat týkající se etnicity (tedy romských dětí a dětí jiné národnosti / státní příslušnosti). Etnicita představuje ve věci vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti v pěstounské péči na přechodnou dobu problematický faktor právě svou nejednoznačností. Pro účely tohoto výzkumu vnímáme etnicitu v souladu s tím, jak jí rozumí Eriksen (2012). Etnicita je situační a relační atribut; odvíjí se a vytváří od konkrétních interakcí a kontaktů s ostatními, a tedy není danému člověku bytostně daný.¹⁵ Pro dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu a proces vyhledávání náhradní rodinné péče není natolik podstatné, zda je romské nebo vietnamské (ať už proto, že se tak samo identifikuje, nebo se tak identifikují jeho biologičtí rodiče, anebo jej takto určí okolní společnost na základě fenotypu či jména), ale zda je mu daná etnicita přiřčena ze strany krajského úřadu, OSPOD, anebo žadatelů o náhradní rodinnou péči. Pro potřeby analýzy jsme proto sledovali, zda dané dítě krajský úřad vede jako romské (případně poloromské nebo částečně romské dítě), nebo zda krajský úřad uvádí, že rodiče nebo jiní členové rodiny jsou Romové nebo alespoň částečně Romové. V případech, kdy krajský úřad dané dítě ani nikoho z jeho rodiny v takovýchto kategoriích nevede, jsme alespoň sledovali, zda se dítě jeví jako romské dle fotografie nebo dle jména (potažmo jména rodičů), s předpokladem, že tyto faktory mohou stejně tak ovlivňovat jednání zúčastněných aktérů včetně možných žadatelů o náhradní rodinnou péči. Stejně tak jsme postupovali i u dětí jiné národnosti / státní příslušnosti. V případě žadatelů o náhradní rodinnou péči se nám tento předpoklad do jisté míry potvrdil, jak bylo zřejmé z [kapitoly 3. Párování](#), kde etnická příslušnost dítěte byla v některých případech příčinou nezdařeného párování.

7.1 Romské děti

Podle kvalifikovaných odhadů v Česku žije přibližně 262 00 Romů,¹⁶ tedy přibližně 2,5 % z celkové populace. Podíl romských dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu (graf 33) by měl alespoň rámcově odpovídat podílu Romů v Česku, skutečnost je však dramaticky odlišná. Romské děti ve sledovaném období představovaly více než čtvrtinu celkového počtu

14 Orgány sociálně-právní ochrany dětí to uváděly v dotazníkovém šetření, které předcházelo tomuto výzkumu. Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounske_peci.pdf.

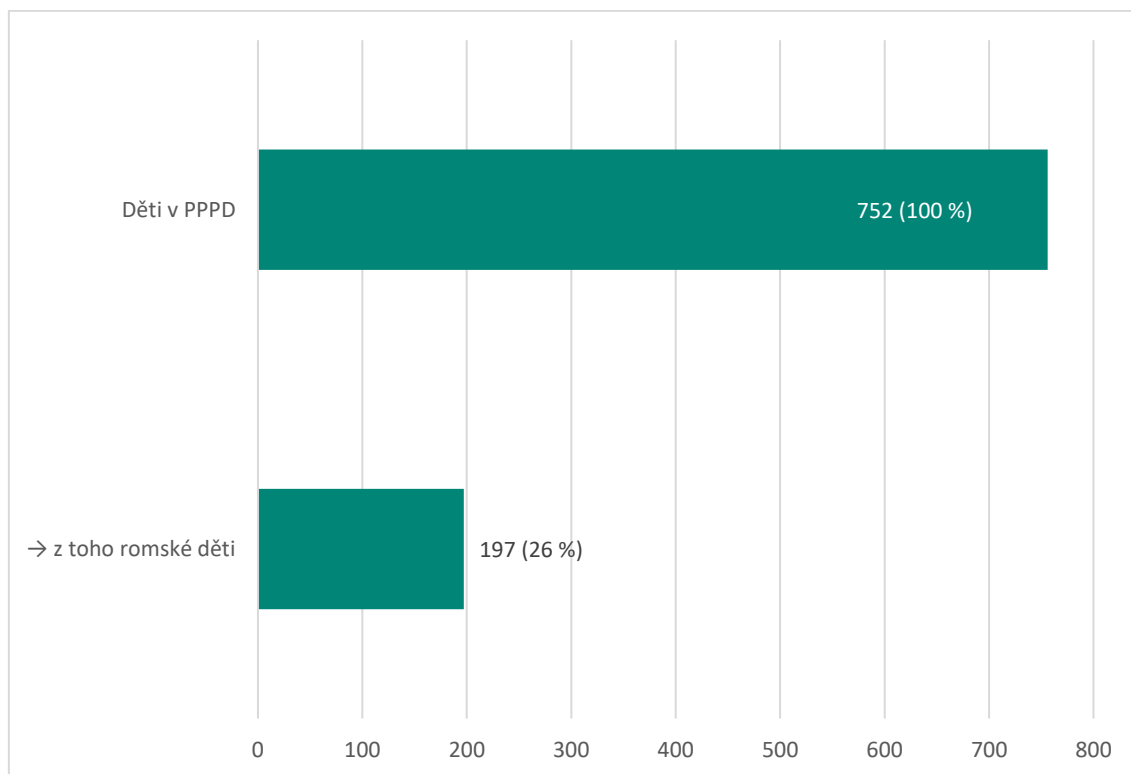
15 Eriksen, T. H. Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy. Praha: SLON. 2012. s. 17–45.

16 Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030. *Úřad vlády* [online]. Praha: Úřad vlády, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/Strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-Romu-2021---2030---textova-cast_OK.pdf.

dětí v PPPD (26 %), což je více než desetinásobek počtu, který by odpovídal poměrnému zastoupení Romů v Česku.

Graf 33 – Podíl romských dětí v PPPD (N=752)

Přestože jsou uvedená čísla alarmující, nejsou pro nás natolik překvapivá. Z dostupných statistik víme, že například romské děti do tří let věku jsou významně nadreprezentovány v dětských domovech a dětských centrech.¹⁷ Z výzkumné zprávy Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., vyplývá, že podle kvalifikovaných odhadů pracovníků OÚ ORP a krajských úřadů, jež se věnují agendě náhradní rodinné péče, tvořily romské děti přibližně dvě pětiny z celkového počtu dětí, které prošly evidencí pro zprostředkování náhradní rodinné péče.¹⁸ Stejně tak odhady ve výzkumné zprávě z roku 2011 uvádějí, že romské děti starší tří let představují 30 až 60 % ze všech dětí v ústavní výchově.¹⁹ Proto nás zajímalo, jaký je podíl romských dětí, které směřují z přechodné pěstounské péče do ústavní výchovy

17 Stručný přehled činnosti oboru dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra za období 2007–2017. *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR* [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.uzis.cz/sites/default/files/knihovna/nzis_rep_2018_K33_A410_detske_domovy_pro_deti_do_3_let_veku_a_detska_centra_2017.pdf.

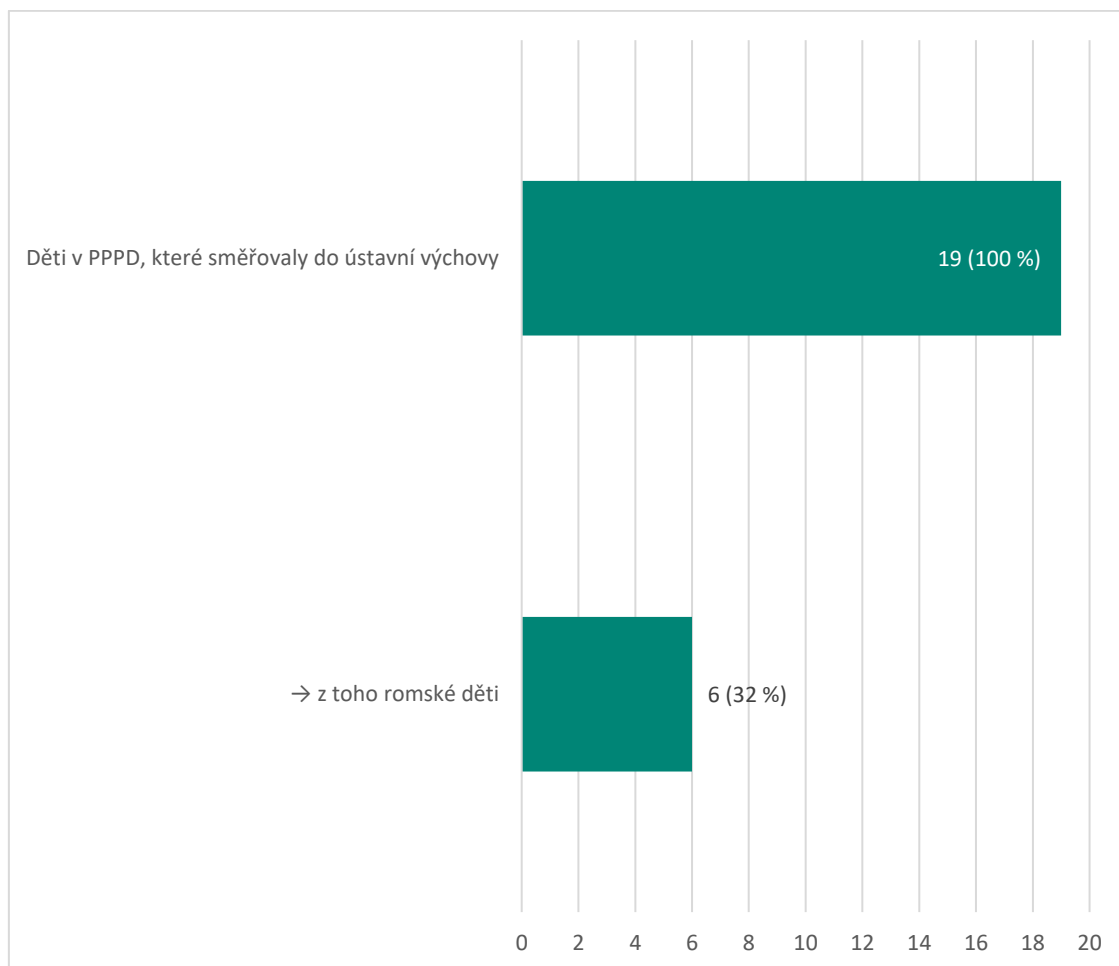
18 BARVÍKOVÁ, Jana a PALONCYOVÁ, Jana. Role romské etnicity v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče. *Fórum sociální politiky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2022, 16, 2–10. ISSN 1802–5854.

19 Doživotní trest. Zpráva Evropského centra pro práva Romů. Romské děti v ústavní péči v České republice. *Evropské centrum pro práva Romů* [online]. Budapešť: Evropské centrum pro práva Romů, 2011 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/dozivotni-trest-romske-deti-v-ustavni-peci-v-ceske-republice-20-june-2011.pdf.

(graf 34). Do ústavní výchovy ve sledovaném období směřovalo z PPPD celkem 19 dětí, z čehož téměř třetinu (32 %; 6 z 19) představovaly romské děti.

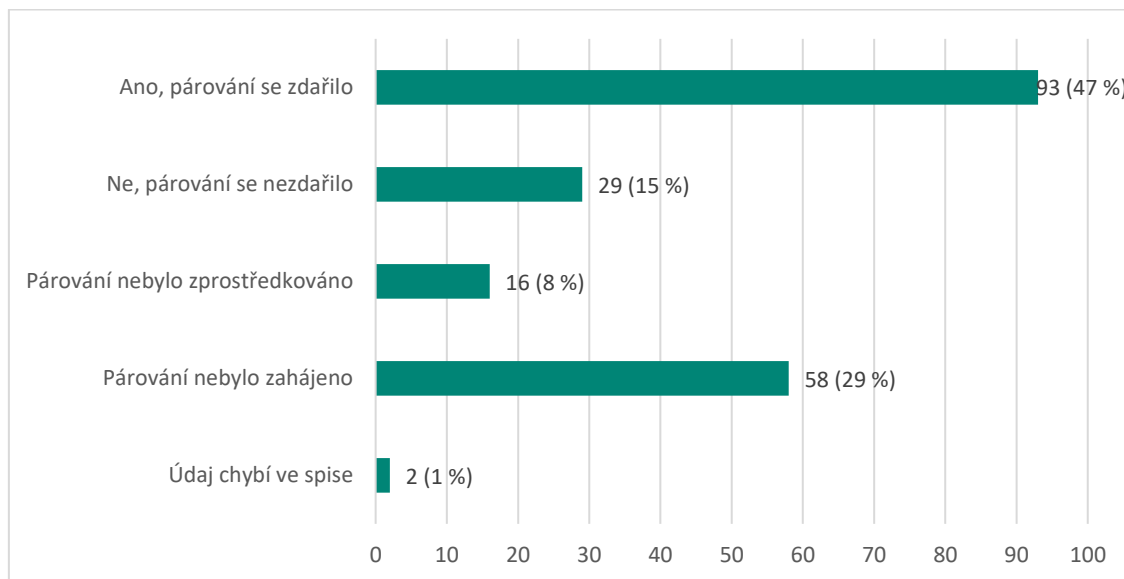
Graf 34 – Podíl romských dětí z dětí, které směřovaly z PPPD do ústavní výchovy (N=19)

Některé OSPOD uváděly ve výzkumu,²⁰ který předcházel této obsahové analýze, že je problematické hledat žadatele o náhradní rodinnou péči pro romské děti. Data z roku 2020 ukazují, že i tak se romské děti dařilo téměř v polovině případů (47 %) spárovat s vhodnými žadateli o osvojení či obecnou pěstounskou péči (graf 35). Přibližně v šestině případů (15 %) se párování romských dětí nezdařilo. To bylo téměř v polovině daných případů (45 %; 13 z 29) zapříčiněno návratem dětí do biologické rodiny. Dále ve více než čtvrtině případů romských dětí v přechodné pěstounské péči nebylo párování zahájeno (29 %), důvodem však byla velmi krátká doba od jejich svěření do PPPD.

20 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounské_peci.pdf.

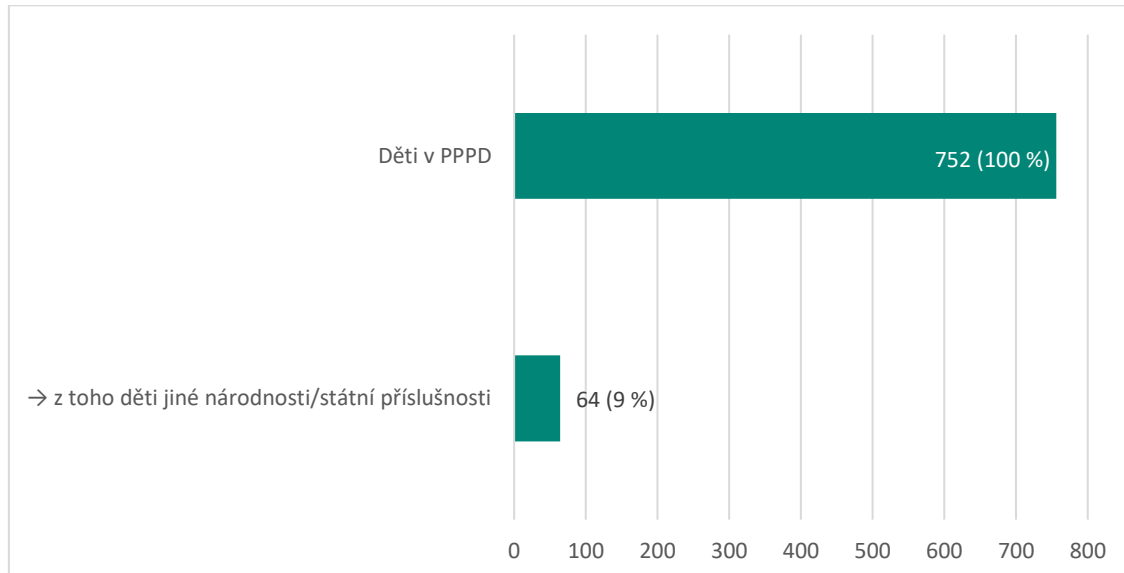
Graf 35 Úspěšnost párování romských dětí v PPPD (N=197)

7.2 Děti jiné národnosti nebo státní příslušnosti

Děti jiné národnosti / státní příslušnosti tvoří téměř desetinový (9 %) podíl z celkového počtu dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu (graf 36).

Graf 36 Podíl dětí jiné národnosti/státní příslušnosti v PPPD (N=752)

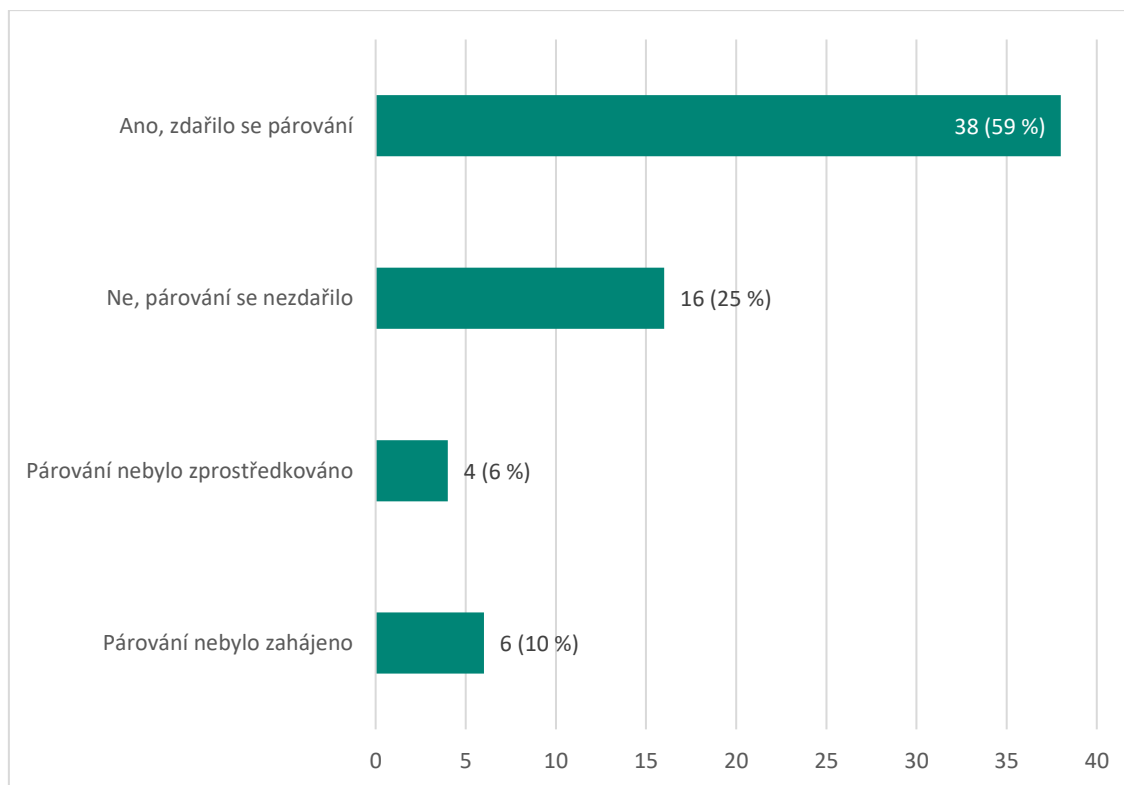

Oproti romským dětem děti jiné národnosti / státní příslušnosti nesměřují zvláště často do ústavní výchovy. Ve sledovaném období bylo umístěno do ústavní výchovy pouze jedno dítě jiné národnosti / státní příslušnosti (2 %; 1 z 64). Z celkových 19 dětí, které směřovaly do ústavní výchovy, děti jiné národnosti / státní příslušnosti tvoří 5 %.

Naopak párování se u dětí jiné národnosti / státní příslušnosti (graf 37) nedaří poměrově častěji než u romských dětí, přibližně ve čtvrtině všech realizovaných párování (25 %). Podobně jako v případě romských dětí však byl u poloviny dětí jiné národnosti / státní

příslušnosti příčinou nezdařeného párování návrat do biologické rodiny (50 %, 8 z 16). Ve více než polovině případů se párování zdařilo (59 %) a v desetině případů (10 %) nebylo párování zahájeno.

Graf 37 Párování dětí jiné národnosti / státní příslušnosti v PPPD (N=64)

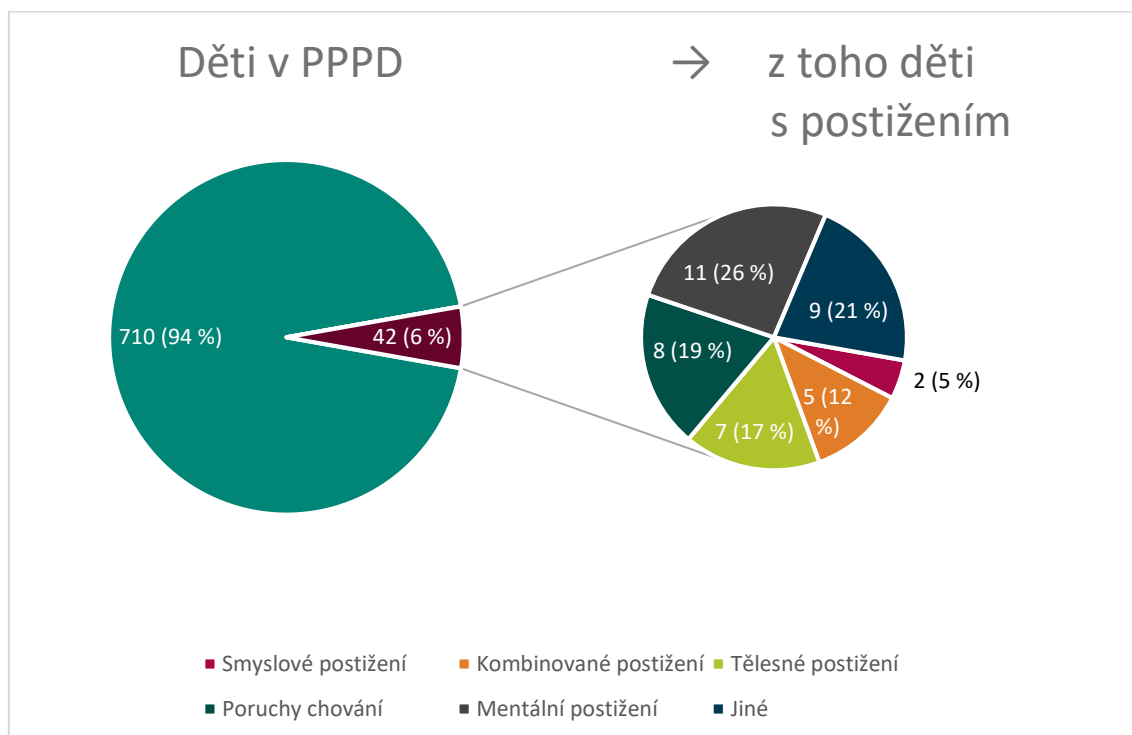

7.3 Děti s postižením

Jak zobrazuje graf 38, ve sledovaném období se v PPPD nacházelo celkem 42 dětí s postižením,²¹ což představuje 6 % z celkového počtu dětí v PPPD. Nejčastěji, ve více než čtvrtině (26 %), se jednalo o děti s mentálním postižením, např. v důsledku fetálního alkoholového syndromu, Downova syndromu apod. Téměř v pětině případů, se dále jednalo o děti s poruchami chování [například porucha pozornosti s hyperaktivitou, výbuchy zlosti, dětský vzдор, hypoaktivita (19 %)] a děti s tělesným postižením (17 %). Přibližně v šestině případů (12 %) pak šlo o děti s kombinovaným postižením, kdy se jednalo o čtyři děti s kombinací mentálního postižení s jiným postižením (ve dvou případech v kombinaci se smyslovým postižením a ve dvou případech v kombinaci s poruchami chování) a jedno dítě s tělesným postižením v kombinaci s chronickým onemocněním (epilepsie). Kategorie „Jiné“ zahrnuje děti s jiným typem postižení či děti s chronickým onemocněním jako např. dítě s epilepsií, dítě s vzácným genetickým onemocněním ledvin, dítě s Hirschprungovou chorobou anebo dítě s CAN syndromem (syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte) a třikrát o dítě s mikrocefalií.

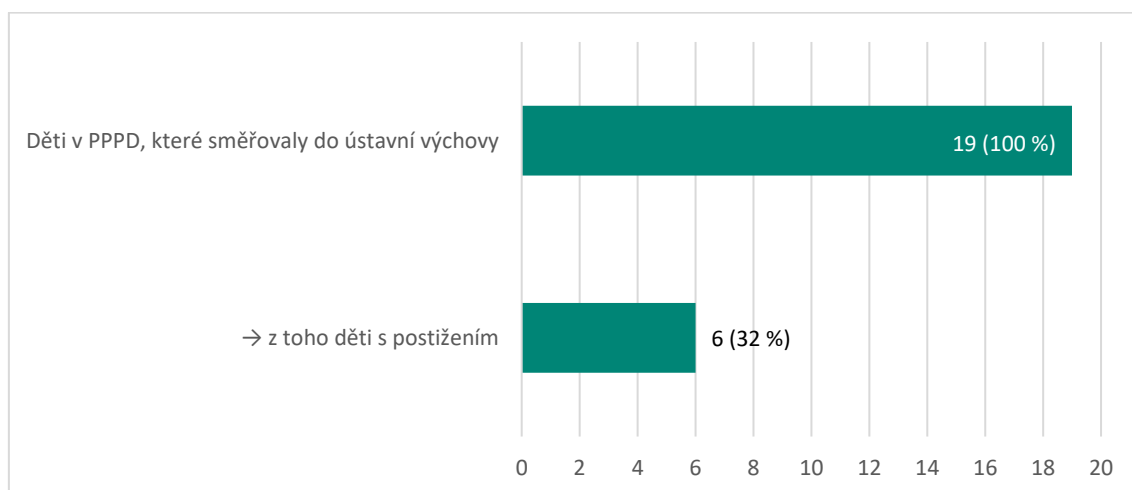
21 Uvedený údaj je do značné míry orientační, protože řada postižení nemusí být rozpoznatelná v raném věku dítěte.

Graf 38 – Podíl dětí s postižením v PPPD (N=752)

Obsahová analýza potvrdila závěry výzkumu z roku 2021,²² kde krajské úřady i OSPOD uváděly, že děti s postižením patří mezi zvláště zranitelné skupiny dětí v PPPD, pro které je velmi obtížné nacházet vhodné žadatele, a proto často směřují do ústavní výchovy. Děti s postižením (stejně jako romské děti) tvořily téměř třetinu (32 %) všech dětí v PPPD, které směřovaly do ústavní výchovy (graf 39).

Graf 39 – Podíl dětí s postižením z dětí, které směřovaly z PPPD do ústavní výchovy (N=19)

22 Vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů dětem v přechodné pěstounské péči. Výzkum veřejného ochránce práv 2020. *Veřejný ochránce práv*. [online]. Brno: Veřejný ochránce práv, 2021 [cit. 18. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/media/vyhledavani_obecných_pestounu_a_osvojitelu_detem_v_prechodne_pestounské_peci.pdf.

Podíl dětí s postižením, u kterých se nezdařilo párování (graf 40), je podobný podílu nezdařených párování u romských dětí. Jedná se přibližně o čtvrtinu z celkového počtu (24 %). Oproti romským dětem (45 %; 13 z 29) a dětem jiné národnosti / státní příslušnosti (50 %; 8 z 16) však pouze jedno dítě s postižením směřovalo zpět do biologické rodiny (10 %; 1 z 10). Dále je u těchto dětí významně nižší také podíl zdařených párování, který u dětí s postižením představuje pouze přibližně čtvrtinu (26 %) oproti přibližně polovině zdařených párování jak u romských dětí (47 %), tak u dětí jiné národnosti / státní příslušnosti (59 %).

Graf 40 – Úspěšnost párování dětí s postižením v PPPD (N=42)

